

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Hudební katedra

**České hudební spolky v Rychnově nad Kněžnou
od 2. poloviny 19. století do poloviny 20. století**

Diplomová práce

Autor: Karolína Beranová

Studijní program: Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Učitelství pro střední školy - dějepis

Učitelství pro střední školy – hudební výchova

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Skopal, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor: Bc. Karolína Beranová

Studium: P12391

Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Učitelství pro střední školy - dějepis, Učitelství pro střední školy - hudební výchova

Název diplomové práce: **České hudební spolky v Rychnově nad Kněžnou od 2. poloviny 19. století do poloviny 20. století**

Název diplomové práce AJ: The Czech Music Associations in Rychnov nad Kněžnou from the 2nd half of the 19th Century to the mid 20th Century

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se bude zabývat problematikou českých hudebních spolků v Rychnově nad Kněžnou a bude zpracovávat veškeré dostupné archivní materiály ze Státního okresního archivu Rychnov nad Kněžnou, týkající se českých hudebních spolků a hudební kultury v tomto městě. Stěžejní zkoumané období bude časově vymezeno od druhé poloviny devatenáctého století do poloviny století dvacátého. Důraz bude kladen na výrazné osobnosti kulturního života, historický vývoj a hudební produkci jednotlivých spolků. Metody zpracování: zkoumání a rozbor archivních materiálů s přihlédnutím k dosud vydané literatuře

archivní materiály, odborná periodika a dobový tisk STRÁŽNICKÁ, Alena, JUZA, Josef, ŠROM Jindřich. Historie města Rychnova nad Kněžnou v datech. SVOBODA, Antonín, KOUŘIL, Tomáš. Dějiny Rychnova n. Kn. KÁŠ, Svatopluk. Kocourkovští učitelé: Jejich historie a tvorba.

Garantující pracoviště: Hudební katedra,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Skopal, Ph.D.

Oponent: Mgr. et Mgr. Marie Kováříčková

Datum zadání závěrečné práce: 11.4.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že tuto diplomovou práci jsem vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Hradci Králové dne

Poděkování

Velké poděkování patří mému příteli Václavu Drnovskému za neskonalou trpělivost a obrovskou morální podporu během zpracování práce. Ráda bych také poděkovala vedoucímu své práce Mgr. Jiřímu Skopalovi PhD. za odborné vedení a cenné rady.

Anotace: BERANOVÁ, Karolína. České hudební spolky v Rychnově nad Kněžnou od 2. poloviny 19. století do poloviny 20. století. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015. 74 s. Diplomová práce.

Tato diplomová práce se zabývá vývojem českých hudebních spolků, které působily v Rychnově nad Kněžnou od druhé poloviny 19. století a spoluutvářely tak kulturní život v celém tomto kraji. První část práce se zabývá kořeny hudebního vývoje ve starších dobách a stručným popisem historického vývoje v Rychnově nad Kněžnou. Hlavním těžištěm práce pak je popsání historického vývoje, proměn a hudební produkce jednotlivých hudebních spolků a uskupení, které zde působily.

Klíčová slova: Rychnov nad Kněžnou, hudební spolky, Dalibor, Hudební odbor tělocvičné jednoty Sokol, Kocourkovští učitelé, Kolovrat, Občanská beseda

Annotation: BERANOVÁ, Karolína. The Czech Music Associations in Rychnov nad Kněžnou from the 2nd half of the 19th Century to the mid 20th century. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2015, 74 s, Master's thesis.

This master's thesis focuses on the development of Czech musical societies which were active in Rychnov nad Kněžnou since the 2nd half of the 19th century and helped shape the cultural life of the entire region. The first part of the thesis deals with the roots of musical development in earlier times and a brief description of the history of Rychnov nad Kněžnou. The main focus of the thesis is the description of the historical development, transformations and musical works of the individual musical societies and groups that were active here.

Key words: Rychnov nad Kněžnou, Music Associations, Dalibor, Department of music of the Sokol gymnastics club, The Teachers of Kocourkov, Kolovrat, Citizens' Debate

Prohlašuji, že diplomová práce je uložena v souladu s rektorským výnosem
č. 4/2009 (Řád pro nakládání se školními a některými jinými autorskými díly na
UHK)

Datum:..... Podpis studenta:.....

Obsah

Úvod	10
1. Historie hudebních kořenů v Rychnově nad Kněžnou.....	12
1.1 Literátská bratrstva.....	12
1.2 Kancionály.....	13
1.3 Osobnosti	14
2. Vývoj hudebního života v Rychnově nad Kněžnou od 2. poloviny 19. století do 2. poloviny 20. století	16
2.1 Historický vývoj Rychnova nad Kněžnou od 2. poloviny 19. století.....	16
2.2 Osobnosti rychnovské hudby	19
3. Spolky.....	23
4. Občanská beseda.....	25
4.1 Historický vývoj spolku.....	25
4.2 Korespondence.....	32
4.3 Odbory a hudební uskupení	32
4.4 Koncertní činnost.....	33
5. Hudební spolek Dalibor.....	38
5.1 Historický vývoj spolku.....	38
5.2 Koncertní činnost.....	44
6. Hudební odbor tělocvičné jednoty Sokol	47
6.1 Historický vývoj spolku.....	47
6.2 Koncertní činnost.....	50
7. Pěvecký spolek Kolovrat	55
7.1 Historický vývoj spolku.....	55

7.2	<i>Korespondence</i>	56
8.	Kocourkovští učitelé	58
8.1	<i>Historický vývoj</i>	58
8.2	<i>Tvorba</i>	66
9.	Závěr	68
10.	Seznam literatury a pramenů	70
11.	Seznam příloh	74

Úvod

Tato diplomová práce se zabývá působením českých hudebních spolků ve městě Rychnově nad Kněžnou. Rozhodla jsem se zmapovat vývoj a činnost těchto spolků v časovém rozmezí sta let, a to od poloviny devatenáctého století do poloviny století dvacátého se stručným shrnutím kulturních kořenů v době předcházející i následující.

Spolky, a to nejen ty hudební, velkou měrou působily na obyvatele měst a přispívaly nejen k jejich všeobecnému kulturnímu rozhledu, ale i k rozvoji vlasteneckého cítění těchto lidí. V neposlední řadě spolky utužovaly společenství lidí žijící v jednom regionu díky akcím nejrůznějšího druhu, které organizovaly nebo se jich účastnily. Spějíc k těmto cílům, spolu spolky velmi často spolupracovaly a vypomáhaly si, ať už v rámci společně pořádaných akcí nebo například pronajímáním prostorů či půjčováním not a hudebních nástrojů.

Cílem práce je stručně nastínit historický vývoj a kulturní život v Rychnově nad Kněžnou a především pak důkladněji popsat historický vývoj a proměny rychnovských hudebních spolků, poukázat na některé problémy, s nimiž se jednotlivé spolky často potýkaly. Dále shrnout jejich koncertní produkci, uvést příklady některých významnějších akcí, poukázat na povahu jejich repertoáru a také připomenout význačné osobnosti kulturního života v Rychnově nad Kněžnou.

Problematika hudebních spolků v tomto městě nebyla doposud uceleněji zpracována, a proto mi jako hlavní zdroj informací posloužily především archivní materiály, a to ze Státního okresního archivu Rychnov nad Kněžnou. K dispozici mi byly zápisy z výborových schůzí a valných hromad spolků, korespondence, stanovy spolků, plakáty, oznámení a pozvánky na některé zábavy a hudební produkce atd. Jediným hudebním uskupením, které již má zpracovanou vlastní monografii, je soubor Kocourkovských učitelů. Avšak autorem této publikace je syn jednoho ze zakládajících členů tohoto hudebního uskupení, a je proto přirozené, že se zde můžeme setkat s některými emočně zbarvenými a tudíž ne zcela historicky přesnými informacemi. Využila jsem proto i v tomto případě ve větší míře archivních

pramenů týkajících se tohoto pěveckého tělesa, které se dochovaly ve Státním okresním archivu Rychnov nad Kněžnou.

1. Historie hudebních kořenů v Rychnově nad Kněžnou

1.1 Literátská bratrstva

Hlavním úkolem literátských bratrstev bylo provozovat náboženskou hudbu na kůru, nejprve jednohlasou, později i vícehlasou. Členy tohoto sdružení byli lidé prostí i urození, purkmistr, konšelé, rychtář, řemeslníci atd. Zpěv literátů řídil kantor a členové bratrstva se dělili na chorální, kteří zpívali ve všední dny jednohlasně a figurální, kteří zpívali vícehlasně o nedělích a také o svátcích. Bratrstva měla písně zaznamenané v nádherně výtvarně zpracovaných kancionálech. Literátská bratrstva dosahovala důležité funkce nejen svým uměleckým snažením, ale také zprostředkujícím postavením mezi kulturou „elitní“ a lidovou.

První záznamy o literátském bratrstvu v Rychnově nad Kněžnou jsou vedeny v knize bratrstva již před rokem 1550, dále pak v gruntovních knihách. Artikule bratrstva, které byly potvrzeny císařem Ferdinandem Habsburským v roce 1561, se v originále nedochovaly. Jejich opis ze zemských desek byl pořizen roku 1712.¹ Literáti se kromě provozování hudby na kůru věnovali také spravování základního jmění bratrstva, které se zvyšovalo různými nadacemi, odkazy, ale i koupí pozemků a následným pronajímáním. První zmínky o výnosech z pozemků vlastněných rychnovským literátským bratrstvem pocházejí z roku 1535, kdy bratrstvo začalo tržít z jisté louky 2 zlaté ročně.² Historikové mají k dispozici prameny s řadou záznamů o majetkových transakcích bratrstev.

Literátská bratrstva byla zrušena dvorním dekretem z 22. května 1783 a o dva roky později stejný osud čekal i literátské spolky, kterých bylo jen v Čechách asi 160. V Rychnově nad Kněžnou byl tedy 15. prosince 1785 sepsán celý inventář kůru od svatého Havla³ a veškeré movité i nemovité jmění bratrstva měl za úkol zlikvidovat tehdejší starší cech. V létě 1786 již literáti nesměli přijímat peníze a všechny účty i knihy bylo povinováno odvést krajskému úřadu. Jméno bratrstva bylo částečně zapůjčeno na hypotéky, částečně rozděleno rovným dílem školnímu fondu a rychnovskému ústavu chudých. I když bylo bratrstvo postupně zlikvidováno,

¹ ZRŮBEK, Rudolf. O literátském cechu v Rychnově nad Kněžnou. *Opus Musicum*. 1969, 1(9).

² Tamtéž

³ Bylo zde 16 zpěvníků, dřevěná vyřezávaná soška Panny Marie, obraz s pokladničkou a zámečkem.

literáti se stále scházeli, zpívali na kůru a na pohřbech, a tak znovu začínali pomalu své jmění rozmnožovat.⁴ Hájili se tím, že zákaz císaře neporušují, protože jsou pouze sousedskou společností bez ředitele a bez konfirmace magistrátu. Ze záznamů víme, že magistrát koupil z obecního důchodu knihy a odevzdal je chóru k užívání, ke zpěvu v kostele sv. Havla.⁵

Podle Františka Kolářka byla údajně v Rychnově nad Kněžnou v 19. století dokonce dvě literátská bratrstva. Jedno zpívalo ve farním kostele svatého Havla, a druhé soukenické mělo působit u piaristů v kostele Nejsvětější Trojice.⁶

Literátská bratrstva měla obrovský vliv na hudební život ve městech a byla základnou lidového duchovního zpěvu. Přes politické i společenské vývojové zvraty udávala hlavní a jednotící linii hudebnímu vokálnímu projevu až do 19. století.

1.2 Kancionály

Svědectví o úrovni jednotlivých literátských bratrstev a důkaz tvůrčí snahy literátů představují kancionály, které v hojné míře vznikaly. Mezi prvními je třeba uvést rychnovský kancionál z roku 1556, který nebyl určen pro celý rok, ale jen pro vánoční období a kromě jedné dvouhlasé písně obsahuje jen samé jednohlasy. Písně jsou často uvedeny bez not, protože nápěvy byly všem velmi dobře známy.⁷ Tento kancionál údajně prodal 4. června 1882 Josef Pecka do Tyrol. Kancionál se podařilo zakoupit zpět kolem roku 1900 Národním muzeem, kde je nyní uložen.⁸ Tento kancionál doplňuje řadu cenných notovaných knih, které vznikaly během 16. století i v menších obcích ve východních Čechách.

Mezi další významné místně blízké kancionály patří kancionál orlicko-kostelecký, který pochází z druhé poloviny 16. století. Rukopis tvoří 486 listů a využívá jak noty rhombické, tak i černou mensurální notaci. Typově podobným kancionálem je česky psaný kancionál třebechovický, který je psán stejnou notací. Je především jednohlasý, ale nalezneme zde i tradiční dvojhlasy a trojhlasy. Dále je na

---

⁴ Roku 1861 již vlastnili 7 rorátních kancionálů, velký kancionál, kadidelnici, jednu lucernu, dvě sochy Panny Marie.

⁵ ZRŮBEK, Rudolf. O literátském cechu v Rychnově nad Kněžnou. *Opus Musicum*. 1969, 1(9).

⁶ Sborník z Pelcova kraje, roč. II. (Rychnov nad Kněžnou 1936), str. 8

⁷ SNÍŽKOVÁ, Jitka. Kancionál orlicko-kostelecký. In: Orlické hory a Podorlicko: přírodou, dějinami a současností. Rychnov nad Kněžnou: Okresní archiv a Museum Orlických hor, 1971, s. 106-115.

⁸ ZRŮBEK, Rudolf. O literátském cechu v Rychnově nad Kněžnou. *Opus Musicum*. 1969, 1(9).

místě uvést kancionál z roku 1558 ze Solnice, který je bohatý na vícehlasy. Naopak jednohlasý je dobrušský kancionál.⁹

Mezi další významné památky dokládající bohatou tradici hudební kultury v Rychnově nad Kněžnou patří záznamy o kancionálu literátského kůru u sv. Havla z roku 1674. Roku 1963 byl náhodou objeven v tehdejším Okresním muzeu v Rychnově nad Kněžnou další rychnovský a velmi vzácný kancionál s názvem *Svato-roční muzika a jich sváteční kancionál, ke cti a chvále Boží a Pána Boha Všemohoucího a svatých Božích v nově složený a vydaný od pana Michny z Ottradovic Jindřichohradeckého, vypsál tento kancionál výroční svou vlastní rukou Pavel syn Jana Bohuňka, souseda a písaře městského města Rychnova. Tedka od narození Krista Pána tisícíhošestistéhosedmdesátého devátého jest dopsaný dne 20. března 1679.* Tento kancionál obsahuje 212 písní s notací a několik pouze s textem. Většina písní je určena jen pro zpěv bez nástrojového doprovodu, jen jedna s doprovodem. Kancionál obsahuje mj. i písně vánoční a různé varianty svatováclavského chorálu.¹⁰

1.3 Osobnosti

Nejstarší známou muzikantskou osobností a prvním významným skladatelem byl v 16. století Jiří Rychnovský¹¹. Nelze s naprostou s jistotou říci, že se Jiří Rychnovský v Rychnově nad Kněžnou narodil, ale jisté je, že odtamtud pocházel jeho rod. Narodil se asi roku 1540, působil pak v Chrudimi, kde také asi v roce 1616 umírá. Byl mistrem tříhlasu a pětihlasu evropského formátu, jednou z osobností české kontrapunktické školy.¹² Výbornou kompoziční technikou si vydobyl přední místo mezi renesančními autory nejen v Čechách, ale i v Evropě. Významnou životní činností pro něj byla práce pro literátské bratrstvo v Hradci Králové, pro něž v letech 1585 – 1604 redigoval dva hradecké kancionály.¹³

---

⁹ SNÍŽKOVÁ, Jitka. Kancionál orlicko-kostelecký. In: Orlické hory a Podorlicko: přírodou, dějinami a současností. Rychnov nad Kněžnou: Okresní archiv a Museum Orlických hor, 1971, s. 106-115.

¹⁰ ZRŮBEK, Rudolf. O literátském cechu v Rychnově nad Kněžnou. *Opus Musicum*. 1969, 1(9).

¹¹ V pramenech je znám pod latinskou podobou svého jména jako Georgius Richnovinus.

¹² Rovněž jeho syn Václav (1577 – 1606) byl významným hudebníkem té doby. Působil jako varhaník v Praze.

¹³ ČAPEK, Jan Blahoslav a Jitka SNÍŽKOVÁ. *Jiří Rychnovský: život – dílo – doba*. Rychnov nad Kněžnou: Muzeum Orlických hor, 1966, 51 s.

Dalšími významnými rychnovskými rodáky 17. století byli Matěj Buffer, vynikající trubač působící později v Brně, a Jan Buffer, rektor zdejší školy, varhaník a skladatel. Instrumentální tvorbou se na počátku 18. století zabýval například Václav Kalous, rodák ze Solnice, který po absolvování rychnovských latinských škol vstoupil k piaristům. Řídil pak řádové kůry v různých českých městech. Jeho nejznámějším žákem byl například významný hudební skladatel František Xaver Brixi.¹⁴

---

¹⁴ ZRŮBEK, Rudolf. Hudebníci z kraje pod Orlickými horami. In: *Orlické hory a Podorlicko: Přírodou, dějinami, současností*. Rychnov nad Kněžnou: Okresní archiv a Muzeum Orlických hor, 1968, s. 66-84.

2. Vývoj hudebního života v Rychnově nad Kněžnou od 2. poloviny 19. století do 2. poloviny 20. století

2.1 Historický vývoj Rychnova nad Kněžnou od 2. poloviny 19. století

Ohlasy pražských události revolučního roku 1848 se projeví i v Rychnově v podobě lidových nepokojů a zřízení Národní gardy. Po tomto roce se pro město vžil název Rychnov nad Kněžnou. Dosud se užívalo jména Rychnov nebo někdy také Rychnov Soukenický. O rok později ukončuje svou činnost magistrát a o další rok později vzniká městský úřad jakožto nový správní orgán. Podle záznamů o počtu obyvatel žilo roku 1848 v Rychnově 4720 obyvatel.¹⁵

Poměrně poklidný vývoj v Rychnově byl přerušen prusko-rakouskou válkou, po níž byly roku 1867 zřízeny zvláštní c. k. okresní soudy a c. k. okresní hejtmanství. Roku 1880 měl Rychnov 4702 obyvatel a obýváno bylo 592 domů. Dne 31. ledna 1885 uspořádal divadelní spolek Tyl první národní ples. Pro tuto příležitost připravil Josef Vycpálek staročeské národní tance.¹⁶

V osmdesátých letech a na počátku let devadesátých v Rychnově nad Kněžnou převážila mortalita nad natalitou. Roku 1890 byl počet obyvatel ve městě 4644 ve stejném počtu domů, jako tomu bylo roku 1880. Avšak už o deset let později, v roce 1900, se zde počet obyvatel rozrostl na 5079.¹⁷ Mezi významné rodáky tohoto období patří spisovatel Karel Poláček, který se zde narodil 22. března 1892¹⁸, dále také například Bohuslav Tvrdý. Mezi významné rychnovské kulturní události let devadesátých patří jistě koncert Antonína Dvořáka a také vůbec první koncert Českého kvarteta, jehož členy byli Karel Hofman, Josef Suk, Oskar Nedbal a Otto Berger. Pod tímto označením vystupovalo kvarteto v Rychnově vůbec poprvé.

---

¹⁵ STRÁŽNICKÁ, Alena, Josef JUZA a Jindřich ŠROM. *Historie města Rychnova nad Kněžnou v datech*. Rychnov nad Kněžnou: Městský národní výbor, 1988, s. 110.

¹⁶ SVOBODA, Antonín a Tomáš KOUŘIL. *Dějiny Rychnova n. Kn.: Opíraje se o výpisky, jež z knih městských a soudních učinil Tomáš Kouřil, a užívaje městského archivu, musea a jiných četných pramenů sepsal Antonín Svoboda*. Rychnov nad Kněžnou: Karel Rathouský, 1924, s. 336–340.

¹⁷ STRÁŽNICKÁ, Alena, Josef JUZA a Jindřich ŠROM. *Historie města Rychnova nad Kněžnou v datech*. Rychnov nad Kněžnou: Městský národní výbor, 1988, s. 110.

¹⁸ Zemřel 19. října 1944 v koncentračním táboře v Osvětimi.

K rozvoji hudebnosti ve městě přispělo v roce 1891 rovněž založení soukromé hudební školy.¹⁹

Na počátku roku 1905 byla zřízena městská elektrárna a do provozu bylo uvedeno první osvětlení města elektrickým proudem. V listopadu 1905 se v Rychnově uskutečnila generální stávka a manifestační tábor lidu na rychnovském náměstí. Mezi hlavní požadavky stávkujících patřilo všeobecné rovné hlasovací právo. Rovněž během roku 1906 docházelo ke stávkám dělnictva především za zvýšení mezd, zkrácení pracovní doby a zlepšení pracovních podmínek.²⁰ Roku 1910 proběhlo další sčítání lidu, které ukázalo, že počet obyvatel Rychnova vystoupal na 5130 a 680 domů.²¹

V období první světové války v letech 1914 – 1918 se stala významnou zbraní obchodní blokáda vyvolávající hlad, nemoci a další strádání v zázemí. Do života civilního obyvatelstva výrazně zasáhl systém přidělového hospodářství. Taková situace samozřejmě vedla k napětí, nespokojenosti a nepokojům. Demonstrace probíhaly i v Rychnově nad Kněžnou. Dne 12. dubna proběhla demonstrace rychnovských dělníků u firmy Stiassny pro nedostatečné potravinové přiděly a drahotu. K další demonstraci došlo 1. května 1917, jednalo se o demonstraci protiválečnou, protidrahotní a protihladovou. Jednalo se o demonstraci 3000 žen, která byla rozehnána četnictvem. Stejně jako v dalších českých městech i v Rychnově probíhal manifestační tábor lidu při vyhlášení vzniku Československé republiky.²²

Problematická ekonomická situace pokračovala i po skončení války. K vyhocení situace v nedostatečném zásobování potravinami v Rychnově došlo 6. července 1920, což vedlo ke stávce veškerého dělnictva, jež přerostla ve všeobecnou stávku.²³ Na potlačení stávky bylo povoláno četnictvo i vojsko

---

¹⁹ STRÁŽNICKÁ, Alena, Josef JUZA a Jindřich ŠROM. *Historie města Rychnova nad Kněžnou v datech*. Rychnov nad Kněžnou: Městský národní výbor, 1988, s. 110.

²⁰ Nakonec byla mezi dělníky a jejich zaměstnavateli uzavřena dohoda, která obsahovala mj. snížení pracovní doby na 10 hodin denně a zvýšení mezd o 10%.

²¹ STRÁŽNICKÁ, Alena, Josef JUZA a Jindřich ŠROM. *Historie města Rychnova nad Kněžnou v datech*. Rychnov nad Kněžnou: Městský národní výbor, 1988, s. 110.

²² Tamtéž

²³ Stávka byla organizovaná levicí sociálně demokratické strany z obvodu Solnice, Kvasin, Skuhrova nad Bělou, Vamberka a Rychnova nad Kněžnou.

a v rychnovském okrese byl vyhlášen výjimečný stav. Rovněž v průběhu roku 1921 byly organizovány stávky dělnictva. Téhož roku byla v Rychnově založena místní organizace KSČ, která roku 1923 uspořádala první samostatný tábor lidu.²⁴

Ve třicátých letech se situace v celé republice problematizovala, a to i v Rychnově. V roce 1936 přichází do města stálá vojenská posádka, která roku 1938 přesídlila do kasáren²⁵. Tehdy také proběhla manifestace rychnovských občanů. V roce 1939 došlo k demobilizaci Československé armády za brány kasáren, která pak byla převzata vládním vojskem. K dalším událostem tohoto období patří rovněž rozpuštění a následný zánik šestadvaceti činných spolků a organizací.²⁶

V období protektorátu probíhala silná perzekuce obyvatelstva, přesto v zemi probíhal domácí odboj, a to i v Rychnově nad Kněžnou. Probíhaly sabotáže v rychnovském hospodářském družstvu a existovalo zde spojení s odbojem „Obrana národa“, jehož velitelem byl mjr. Kynych, který zapojil do odbojové činnosti řadu lidí nejen z Rychnova nad Kněžnou²⁷, ale také například z Javornice, Vamberku, Kvasin, Skuhrova nad Bělou, Borohrádku, Černíkovice, Sopotnice a Týniště nad Orlicí. V období protektorátu nebylo podporováno umění a kultura, programy plánovaných koncertů bylo nutné přeložit do německého jazyka a předložit je úřadu pro cenzurní záležitosti veřejného provozování uměleckých děl. V roce 1940 byla v Rychnově přijata řada protizidovských opatření. V únoru roku 1943 byli zatčeni profesori rychnovského gymnázia: Dr. Josef Dvořák, František Jelínek, František Bezděk a Josef Schütz. V březnu téhož roku byl zatčen za ilegální protifašistickou činnost také učitel chlapecké měšťanské školy a rovněž dirigent Orchesterálního sdružení Osvětové besedy Josef Jelínek. Ke konci války, když bylo zřejmé, že vojska ústředních mocností míří k porážce, ještě zesílila činnost německých vojsk na dobytém území. V únoru roku 1944 německé vojsko umístěné v Rychnově nad Kněžnou začalo budovat pás zákopů kolem města, který měl sloužit k obraně. Rovněž došlo k výstavbě protitankových překážek a podminování betonových

---

²⁴ STRÁŽNICKÁ, Alena, Josef JUZA a Jindřich ŠROM. *Historie města Rychnova nad Kněžnou v datech*. Rychnov nad Kněžnou: Městský národní výbor, 1988, s. 110.

²⁵ Nejprve bylo vojsko dočasně ubytováno v jízdárně a pivováře.

²⁶ STRÁŽNICKÁ, Alena, Josef JUZA a Jindřich ŠROM. *Historie města Rychnova nad Kněžnou v datech*. Rychnov nad Kněžnou: Městský národní výbor, 1988, s. 110.

²⁷ Byli to například Rudolf Gaksch, mjr. Zelený, MUDr. Vychodil, Karel Mach, JUDr. Nosek, František Grim.

mostů. Na jaře roku 1945 byl v Rychnově ustaven ilegální místní národní výbor a 5. května 1945 zahájil činnost revoluční Místní národní výbor. Dne 8. května německé vojsko opustilo Rychnov a okolí a 9. května začal příjezd sovětských jednotek do města.²⁸

Událostmi února 1948 žil i Rychnov nad Kněžnou. Dne 22. února 1948 zde byly, jako součást závodních organizací KSČ, založeny Lidové milice a o tři dny později proběhla manifestační stávka pracujících ve městě. 30. května 1948 se v Rychnově konaly volby do Národního shromáždění a poprvé byla voličům předložena jednotná kandidátka Národní fronty.²⁹ Roku 1958 oslavilo město Rychnov nad Kněžnou 700 let od svého založení.

V současné době má Rychnov nad Kněžnou 11 184 obyvatel.³⁰ Díky všem významným osobnostem, které jsou s tímto městem spjati, osobnostem které zde položily základy kultury a dále je rozvíjely, se zde pravidelně koná řada kulturních akcí.

2.2 Osobnosti rychnovské hudby

Významnou rychnovskou osobností 19. století byl profesor Josef Vycpálek (1847 – 1922), který pocházel z Chocerad, ale na studiích v Praze se seznámil se Zdeňkem Krakovským z Kolovrat, který ho později, konkrétně v roce 1876, vyzval, aby se nechal přeložit ze svého tehdejšího působiště na mladoboleslavském gymnáziu na gymnázium rychnovské. Nabídl mu rovněž místo zámeckého archiváře a knihovníka. Profesoru Vycpálkovi se podařilo povznést kulturní a uměleckou úroveň města, kde v době jeho příchodu spolkový a kulturní život poněkud upadal. Byl především výborným iniciátorem veškerého společenského života. Organizoval například vycházky do blízké Studánky, kde probíhala zábava doplněná recitacemi, zpěvem a tancem. Chtěl založit pěvecký spolek Pěvuše, avšak založení spolku nebylo hejtmanem doporučeno ke schválení. Vycpálek tedy sestavil pěvecký odbor

---

²⁸ STRÁŽNICKÁ, Alena, Josef JUZA a Jindřich ŠROM. *Historie města Rychnova nad Kněžnou v datech*. Rychnov nad Kněžnou: Městský národní výbor, 1988, s. 110.

²⁹ Tamtéž

³⁰ K 1. lednu 2015.

Občanské besedy.³¹ Stal se také sběratelem lidových tanců. Vycpálek zde působil do roku 1894, kdy odešel do Tábora, kde pokračoval ve své kulturní a osvětové činnosti.³² Rovněž syn Josefa Vycpálka Vratislav (1892 – 1962) byl výraznou rychnovskou osobností.

Rodákem z Litomyšle byl významný hudební pedagog a skladatel Emanuel Veselík (1857 – 1931), který v letech 1876 – 1903 působil jako učitel hudby i v Rychnově nad Kněžnou a přispěl zde rovněž k rozvoji hudebnosti.³³ Roku 1864 se v Rychnově nad Kněžnou narodil Bohumil Balcar, který se již v mládí dostal do Ruska, kde studoval u Rubinsteina a působil pak jako vojenský kapelník v Kyjevě, ve Finsku či Oremburgu. Roku 1921 se vrátil zpět do Čech, kde i roku 1927 umírá. Dále je třeba uvést i stavitele varhan Věnceslava Holuba, který se v Rychnově narodil roku 1877.³⁴

Žákem Antonína Dvořáka na pražské varhanické škole byl Arnošt Praus narozený roku 1873 v Rychnově nad Kněžnou. Tehdejší ročník kompoziční školy Antonína Dvořáka byl skutečným výkvětem české hudební inteligence. Prausovými spolužáky byli například Josef Suk, Oskar Nedbal, Vítězslav Novák a další.³⁵ Po studiích na varhanické škole v Praze působil Praus jako ředitel kůru a dirigent pěveckého kroužku Sokola ve Vamberku³⁶. Po absolvování vojenské služby v Krakově byl kapelníkem v Dalmácii. Jeho tvorba byla krátce shrnuta v Kronice města Rychnova nad Kněžnou: *„Zanechal po sobě Tré písní na slova Sládkova, Venkovské obrázky, Humoresku, Scherzo pro veliký orchestr a čtyřruční skladby*

---

³¹ Profesor Vycpálek v době svého působení v Rychnově nad Kněžnou mj. spoluzakládá odbor Ústřední matice školské, Národní jednoty Pošumavské, odbor českých turistů, Sokol. Výrazně se také věnoval dramatickému kroužku, který se začal nazývat Tyl. Vycpálek se stal jeho předsedou, režisérem a dramaturgem. Byl také zakladatelem podorlického týdeníku Posel z Podhoří.

³² VAŇOROVÁ, Zdeňka. Josef Vycpálek. In: Orlické hory: Přírodou, dějinami, současností. Rychnov nad Kněžnou: Okresní archiv a Muzeum Orlických hor, 1971, s. 147 – 169.

³³ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, kronika města Rychnova nad Kněžnou, rok 1931, str. 347.

³⁴ ZRŮBEK, Rudolf. Hudebníci z kraje pod Orlickými horami. In: *Orlické hory a Podorlicko: Přírodou, dějinami, současností*. Rychnov nad Kněžnou: Okresní archiv a Muzeum Orlických hor, 1968, s. 66-84.

³⁵ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Sbírka badatelských prací, inv. č. 868, kart. 16, Josef Hajnů – Hudební skladatel Arnošt Praus 1873 – 1907 (1942-1943).

³⁶ Praus zde složil na slova J. V. Sládka mohutný „Chorál Čechů“, který vamberskému pěveckému kroužku věnoval.

klavírní *Dětské scény*³⁷. Po návratu do Čech onemocněl, později oslepl a zemřel roku 1907 v Klokočově na Moravě.³⁸

V Rychnově nad Kněžnou se usadil absolvent pražské varhanické školy Alois Provazník (1856-1938), který v Rychnově 48 let působil jako ředitel kůru, založil a poté řídil hudební spolek Dalibor, vyučoval také zpěv na piaristickém gymnáziu a komponoval.³⁹ Rovněž Provazníkovi děti byly velmi nadanými hudebníky. Z jeho dvou dcer Marie a Louisy vyrostly talentované zpěvačky. Syn Zdeněk se stal pianistou brněnského rozhlasu a o dva roky mladší Anatol působil jako varhaník u sv. Víta na Hradčanech.⁴⁰

Jako mladý varhaník působil v Rychnově nad Kněžnou Václav Šnor. Nepatřil sice mezi krajany⁴¹, ale jeho pobyt v kraji pod Orlickými horami i seznámení s profesorem Josefem Vycpálkem či s Aloisem Provázníkem měli vliv na jeho další tvorbu.⁴² Rychnovským mecenášem, teoretikem a skladatelem byl Bohuslav Liebstejnský z Kolovrat (1876 – 1934). Na svém panství si udržoval zámeckou kapelu, soustředil asi padesátičlenný sbor, sbíral hudební nástroje a komponoval drobné klavírní, varhanní i vokální kompozice. Roku 1891 se v Rychnově nad Kněžnou narodil hudební pedagog a skladatel Miroslav Krejčí. Hudební vědu vystudoval na Univerzitě Karlově a kompozici se učil u Vítězslava Nováka. Působil pak jako pedagog na školách v Praze a v Litoměřicích.⁴³

Z Rychnova nad Kněžnou pocházel také hudební spisovatel a libretista Jan Löwenbach, který se později usadil v Americe. Další významnou rychnovskou

---

³⁷ Kronika města Rychnov nad Kněžnou-1836-1940. *Rychnov nad Kněžnou, Státní okresní archiv* [online]. Rychnov nad Kněžnou: 2015 [cit. 20. 5. 2015] s. 119. Dostupné na: <http://vychodoceskearchivy.cz/rychnovnadkneznou/rychnov-nad-kneznou/>

³⁸ KRÁL, Jos. F. Památce zapomenutého hudebního skladatele Arnošta Prause. *Posel z Podhoří*. 1927, (48): 47 - 48.

³⁹ Kronika města Rychnov nad Kněžnou-1934. *Rychnov nad Kněžnou, Státní okresní archiv* [online]. Rychnov nad Kněžnou: 2015 [cit. 3. 6. 2015] s. 464. Dostupné na: <http://vychodoceskearchivy.cz/rychnovnadkneznou/rychnov-nad-kneznou/>

⁴⁰ ZRUBEK, Rudolf. Hudebníci z kraje pod Orlickými horami. In: *Orlické hory a Podorlicko: Přírodou, dějinami, současností*. Rychnov nad Kněžnou: Okresní archiv a Muzeum Orlických hor, 1968, s. 66-84.

⁴¹ Narodil se v Novém Městě na Moravě roku 1869.

⁴² V hudebním archivu bývalého gymnázia se zachovaly např. smíšené sbory Ave Maria.

⁴³ ZRUBEK, Rudolf. Hudebníci z kraje pod Orlickými horami. In: *Orlické hory a Podorlicko: Přírodou, dějinami, současností*. Rychnov nad Kněžnou: Okresní archiv a Muzeum Orlických hor, 1968, s. 66-84.

osobností, narozenou ještě v 19. století, konkrétně roku 1897, byl dramaturg a dirigent Slovenského národního divadla, šéf opery jihočeského národního divadla a dirigent Československého rozhlasu v Praze Bohuslav Tvrdý.⁴⁴ Osobností, která velkou měrou přispěla k rozvoji hudebního života v Rychnově nad Kněžnou, byl Josef Šrytr. Narodil se roku 1871 v Černíkovcích a po tom, co si odbyl vojenskou službu u vojenské hudby, se usadil v Rychnově nad Kněžnou. Zde se stal členem rychnovské kapely a současně také členem hudebního odboru tělocvičné jednoty Sokol. Dlouho pak působil jako dirigent Orchesterálního sdružení, kterému věnoval své pochody Pozdrav z Rychnova a Jubilejní pochod.⁴⁵

Mezi hudební osobnosti 20. století pocházející z Rychnova nad Kněžnou patří například Rudolf Rokl (1941 – 1997), český klavírista, skladatel a hudební aranžér, který se kromě populární hudby a jazzu zabýval i hudbou vážnou. Další osobností, která ovlivnila vývoj české populární hudby, byl Jiří Šlitr (1924 – 1969), který se sice narodil v Zálesní Lhotě u Jilemnice, ale v Rychnově nad Kněžnou studoval na gymnáziu F. M. Pelcla a podílel se na založení Rychnovského dixielandu.

Dosud jsem zmiňovala pouze osobnosti hudebníků, kteří se v Rychnově přímo narodili nebo zde působili. Tyto osobnosti velkou měrou přispívaly k rozvoji hudebního života nejen v Rychnově nad Kněžnou, ale i v dalších částech českých zemí, potažmo rovněž Evropy. Ovšem na významné hudební osobnosti byla bohatá celá oblast Podorlicka. Z kraje pod Orlickými horami pocházel například představitel vrcholného baroka, žák B. M. Černožského a dvorní skladatel císařovny Marie Terezie František Ignác Tůma⁴⁶. Dále také syn vamberského kantora, klasicistní hudební skladatel a jeden z představitelů české hudební emigrace, Jan Václav Hugo Voříšek⁴⁷. Ze skladatelů 20. století je nutno uvést významného skladatele duchovní, moderní a soudobé vážné hudby Petra Ebena (1929 – 2007), rodáka ze Žamberka.⁴⁸

---

⁴⁴ ZRŮBEK, Rudolf. Hudebníci z kraje pod Orlickými horami. In: *Orlické hory a Podorlicko: Přírodou, dějinami, současností*. Rychnov nad Kněžnou: Okresní archiv a Muzeum Orlických hor, 1968, s. 66-84.

⁴⁵ Nedožitý osmdesátiný muzikant: Josef Šrytr. *Jiskra Rychnovska*. 1971, 12(34).

⁴⁶ Narodil se v Kostelci nad Orlicí 2. 10. 1704.

⁴⁷ Narodil se ve Vamberku 11. 5. 1791.

⁴⁸ ZRŮBEK, Rudolf. Hudebníci z kraje pod Orlickými horami. In: *Orlické hory a Podorlicko: Přírodou, dějinami, současností*. Rychnov nad Kněžnou: Okresní archiv a Muzeum Orlických hor, 1968, s. 66-84.

3. Spolky

Kulturní vyžití obyvatel Rychnova nad Kněžnou bylo od druhé poloviny 60. let 19. století spjato se spolkovou činností. Prvním krokem k větším změnám bylo zrušení roboty a feudální povinnosti poddaných již v polovině 19. století, dále také uskutečněné reformy v politické, finanční i soudní oblasti. Spolkový život zde navazoval na předcházející bohatou kulturní tradici, ale ujímal se zde výrazněji až po rakousko-pruské válce. V souvislosti s politickým vývojem došlo v této době k celkovému uvolnění, což vytvořilo prostor pro zakládání spolků. První spolky byly v Rychnově nad Kněžnou zakládány v sedmdesátých letech devatenáctého století.

K roku 1880 je jich uvedeno pět: Občanská beseda, která vznikla v roce 1868, Sbor dobrovolných hasičů, založený roku 1871, Řemeslnická beseda, Spolek sv. Lidmily a divadelní sdružení Tyl. V osmdesátých letech vznikla tělocvičná jednota Sokol, dále místní odbor Ústřední Matice školské a nedlouho poté i místní odbor Národní Jednoty Severočeské. Největší rozmach spolkového života probíhal v letech devadesátých.⁴⁹

Jako první vznikaly spolky divadelní, hudební a pěvecké, neboť právě k nim byly úřady nejshovívavější. Kořeny později vzniknuvšího mužského pěveckého spolku položil rychnovský muzikant, sbormistr a skladatel František Jedlička, který založil osmdesátičlenný chór, s nímž v Rychnově nad Kněžnou vystoupil na prvním takto známém koncertu 29. června 1847. Z těchto podnětů později vyšel mužský pěvecký spolek Kněžňan⁵⁰, který se scházel v místnosti u Majšajdrů a do půl roku se přejmenoval na Kolovrat.⁵¹ Pěvecký sbor Kolovrat splynul s Občanskou besedou roku 1879.⁵²

---

⁴⁹ SVOBODA, Antonín a Tomáš KOUŘIL. *Dějiny Rychnova nad Kněžnou: Opíraje se o výpisky, jež z knih městských a soudních učinil Tomáš Kouřil, a užívaje městského archivu, musea a jiných četných pramenů sepsal Antonín Svoboda*. Rychnov nad Kněžnou: Karel Rathouský, 1924, s. 363-388.

⁵⁰ Stanovy tohoto spolku byly schváleny roku 1879.

⁵¹ ZRUBEK, Rudolf. O hudbě a zpěvu v Rychnově nad Kněžnou. *Rychnovský zpravodaj: Měsíčník města Rychnova n. Kn.* 1996, **23**.

⁵² SVOBODA, Antonín a Tomáš KOUŘIL. *Dějiny Rychnova nad Kněžnou: Opíraje se o výpisky, jež z knih městských a soudních učinil Tomáš Kouřil, a užívaje městského archivu, musea a jiných četných pramenů sepsal Antonín Svoboda*. Rychnov nad Kněžnou: Karel Rathouský, 1924, s. 363-388.

Dalším pěveckým spolkem byl tentokrát spolek dívčí s názvem Pěvuše, kterému propůjčovala své místnosti ke zkouškám Občanská beseda. O založení tohoto spolku se zasloužil již výše zmíněný gymnaziální profesor Josef Vycpálek, sběratel lidových tanců, písní a iniciátor spolupráce s divadelním ochotnickým spolkem Tyl. Brzy se oba pěvecké spolky staly odbory Občanské besedy.⁵³ Roku 1898 v Rychnově založil Alois Provazník samostatný hudební spolek Dalibor, po jehož rozpadu se část jeho členů přihlásila ke spolupráci s tělocvičnou jednotou Sokol. Pod taktovkou učitele Josefa Jelínka se z nich posléze utvořil hudební kroužek Sokola, který byl po druhé světové válce přejmenován na Orchestrální sdružení města Rychnova, které zaniklo v osmdesátých letech.⁵⁴

V roce 1885 se sedm rychnovských spolků rozhodlo, že pro větší hudební rozvoj města založí spolkovou hudbu, která pak bude působit při akcích spolků. Tato hudba rychnovských spolků byla vydržována ze společných peněz za finančních příspěvků obce. V letech 1889 – 1923 řídil toto těleso Josef Fendřtát.⁵⁵

Ke skutečně bohatému společenskému a kulturnímu životu města Rychnova nad Kněžnou velkou měrou přispívaly lázně s názvem Studánka v lese Včelném patřícímu k městu. V průběhu let 1872 – 1879 byla Studánka přestavěna a stala se malými klimatickými lázněmi spojující hospodu, restauraci a lůžkové zařízení.⁵⁶ Právě do prostředí Studánky se na konci 19. století stále častěji přenášel společenský a kulturní ruch Rychnova. Konaly se tu slavnosti různého druhu jako oslavy, výstavy, přehlídky a různé koncerty nebo sjezdy abiturientů gymnázia. O zvelebování Studánky se staral místní odbor Klubu československých turistů. Tyto lázně se staly cílem mnoha kultury milovných lidí nejen z Rychnova, ale z celého okolí.

---

⁵³ SVOBODA, Antonín a Tomáš KOUŘIL. *Dějiny Rychnova nad Kněžnou: Opíraje se o výpisky, jež z knih městských a soudních učinil Tomáš Kouřil, a užívaje městského archivu, musea a jiných četných pramenů sepsal Antonín Svoboda*. Rychnov nad Kněžnou: Karel Rathouský, 1924, s. 363-388.

⁵⁴ ZRUBEK, Rudolf. O hudbě a zpěvu v Rychnově nad Kněžnou. *Rychnovský zpravodaj: Měsíčník města Rychnova n. Kn.* 1996, **23**.

⁵⁵ FRÝZEK, J. a kol.: Rychnovské pohledy. Městský národní výbor v Rychnově nad Kněžnou, Rychnov nad Kněžnou 1988, s. 62.

⁵⁶ STRÁŽNICKÁ, Alena, Josef JUZA a Jindřich ŠROM. *Historie města Rychnova nad Kněžnou v datech*. Rychnov nad Kněžnou: Městský národní výbor, 1988, s. 110.

4. Občanská beseda

Občanská beseda byl spolek, jehož hlavní těžiště činnosti spočívalo v šíření vzdělanosti, v pěstování zájmu o literaturu a hudbu. Podobné spolky vznikaly od 60. let 19. století v celých českých zemích. Činnost těchto besed šla ruku v ruce s prosazováním českého umění a kultury a s posilováním národního cítění.

4.1 Historický vývoj spolku

Dne 28. března 1868 založili občané Rychnova nad Kněžnou tzv. sousedskou besedu, která brzy přijala název Občanská beseda. Občanská beseda byla oficiálně schválena na základě zákona o právu spolčovacím a sdružovacím z roku 1867. Byl ustanoven výbor o devíti členech a rovněž bylo dohodnuto, že pravidelný příspěvek členů, kterých se mnoho přihlásilo hned krátce po vzniku besedy, bude 1 Zlatý placený čtvrtletně. Dne 31. října 1869 se konala valná hromada, na níž už bylo přítomno 59 členů. Počet členů se postupně rozrůstal a v roce 1910 již čítala Občanská beseda 106 členů činných a jednoho čestného.⁵⁷

Prvním předsedou Občanské besedy se stal František Včelák a členy výboru byli zvoleni prof. Syřínek, který se stal pokladníkem, dále starosta města Josef Vostřebal, Hynek Havel, Eduard Cejpek, profesor Černý, který byl zvolen jednatelem, prof. Sedláček a František Drahoš. Čestnými členy se stal hrabě Hanuš z Kolovrat a děkan v Černívsku P. Balcar, kteří besedu finančně podporovali. Na této schůzi bylo navrženo, aby byla na rodném domě Františka Martina Pelcla, významného národního buditele, zasazena pamětní deska. Občanská beseda se dohodla na zavedení předčítání novin jednou týdně.⁵⁸ Z českých tiskovin se beseda v roce 1871 rozhodla odebírat například tyto: Pokrok, Národní listy, Obrana, Svoboda, Květy, Světozor, Humoristické Listy, Posel z Budče atd. Dále byly

---

⁵⁷ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/11, kart. 60, Výroční zprávy 1908 – 1918.

⁵⁸ Tento návrh byl přijat na schůzi dne 5. listopadu 1868.

odebírány i některé německé listy.⁵⁹ Roku 1869 byl ustaven zábavný výbor, který si vzal za úkol starat se o dámské večery, taneční zábavy a nejrůznější koncerty.⁶⁰

V roce 1871 se Občanská beseda připojila k úsilí postavit v Praze Národní divadlo, když pořídila schránku na sbírky pro stavbu. Velkým počinem Občanské besedy bylo založení vlastní knihovny. V protokolu z valné hromady, která se konala dne 29. října 1871, bylo zapsáno: „*K návrhu pana profesora Černého zřídí výbor spolkovou knihovnu při besedě.*“⁶¹ Hrabě Hanuš věnoval k tomuto účelu Občanské besedě příspěvek 100 Zlatých a Dr. Hausman 50 Zlatých. Výbor dále rozhodl o koupi skříní za 12 Zlatých. Knihovníkem byl na výborové schůzi dne 25. února 1872 zvolen profesor Černý. Majetek a inventář spolku se stále rozšiřoval a již roku 1870 byl oceněn na 478 Zlatých.⁶² V roce 1872 Občanská beseda přistoupila k organizování přednášek o nejrůznějších tématech a z nejrůznějších oborů. Tyto přednášky se konaly při příležitosti dámských večerů. Mezi přednášejícími byli například prof. Černý, prof. Sedláček, prof. Hospodka a prof. Lier.⁶³

Občanská beseda se stala členem Umělecké besedy v Praze. Organizovala pak různé zábavy a výtěžky z nich dávala k vlasteneckým či dobročinným účelům. Například výnos z jedné zábavy roku 1872 beseda věnovala lidem poškozeným povodní. Dalším příkladem dobročinné činnosti tohoto spolku byla besedou zorganizovaná hudební zábava ve prospěch chudých studujících z roku 1875. V témže roce se beseda stala členem Matice hudební. Beseda rovněž pravidelně organizovala Silvestrovské zábavy.⁶⁴

V roce 1873 byl novým předsedou besedy zvolen děkan Rameš, který však zemřel již roku 1876 a ve funkci ho nahradil znovu František Včelák. Roku 1873 se za své zásluhy čestnými členy Občanské besedy stali Dr. Hausman a spisovatel

---

⁵⁹ SVOBODA, Antonín a Tomáš KOUŘIL. *Dějiny Rychnova nad Kněžnou: Opíraje se o výpisky, jež z knih městských a soudních učinil Tomáš Kouřil, a užívaje městského archivu, musea a jiných četných pramenů sepsal Antonín Svoboda.* Rychnov nad Kněžnou: Karel Rathouský, 1924, s. 363-388.

⁶⁰ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou - Občanská beseda, inv. č. 56/1, kart. 59, Kniha zápisů schůzí 1869-1886.

⁶¹ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou - Občanská beseda, inv. č. 56/1, kart. 59, Kniha zápisů schůzí 1869-1886.

⁶² Tamtéž

⁶³ Tamtéž

⁶⁴ Tamtéž

Dr. Hugo Toman. V roce 1876 sice svou činnost v rámci besedy ukončili profesoři Černý a Burian, avšak přesto je podle záznamů patrný velký nárůst členů spolku. Roku 1876 to bylo 113 členů, přičemž členové nebyli jen rychnovští občané, ale i lidé ze Solnice, Žamberka, Kvasin, Černíkovic či například z Jahodova.⁶⁵ O tom, že Občanská beseda hojně spolupracovala s dalšími kulturními a uměleckými uskupeními svědčí například zápis z výborové schůze ze dne 2. října 1877: „*Místnost besední propůjčí se dívčímu zpěváckému spolku.*“⁶⁶

Již v roce 1873 byly změněny stanovy spolku, ale k úřednímu schválení této změny došlo až 30. září 1877. Je zde definován cíl Občanské besedy, tedy úsilí směřující ke společné zábavě a vzdělávání svých členů. Toho má být dle stanov dosaženo prostřednictvím časopisů, knihovny, zábav spojených s hudbou, předčítáním, divadelními představeními i s poučnými přednáškami.⁶⁷ Dosud byl předseda spolku volen celým shromážděním, nyní však je předseda volen výborem, který se rozrostl na dvanáct členů, kteří jsou voleni na valné hromadě.⁶⁸

V listopadu roku 1878 byla uzavřena smlouva mezi Občanskou besedou a hostinských Bohumilem Procházkou o pronájmu prostor v jeho hotelu. Uvádí se zde například, že za osvětlování a vytápění besedních místností mu bude beseda platit čtvrtletně 30 zlatých, a to od 1. listopadu 1878. Dále se zde přímo píše: „*Do místností a zábav besedních nebudou vpouštění neúdobé, přístup mají do nich jen údobé a hosté podle stanov uvedení*“⁶⁹ Avšak právě tento konkrétní bod smlouvy hostinský Procházka údajně nedodržel, a proto se beseda 1. července 1879 přestěhovala do Puchweinova hostince, kde ale také členové besedy nebyli spokojeni, a tak se již v lednu roku 1880 vrátili zpět do pronájmu k Procházkovi.⁷⁰

Osobou, díky níž se činnost spolku ještě zintenzivnila, byl prof. Josef Vycpálek, který byl 18. listopadu 1878 zvolen předsedou zábavního výboru a po roce

---

⁶⁵ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou - Občanská beseda, inv. č. 56/1, kart. 59, Kniha zápisů schůzí 1869-1886.

⁶⁶ Tamtéž

⁶⁷ Ve stanovách se přímo uvádí, že přednášky mohou být poučné i zábavné, ale že jsou zakázána politická témata.

⁶⁸ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/10, kart. č. 60, Stanovy 1877 – 1913.

⁶⁹ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou - Občanská beseda, inv. č. 56/1, kart. 59, Kniha zápisů schůzí 1869-1886.

⁷⁰ Tamtéž

1880 se pak stal předsedou pěveckého odboru, předsedou hudebního odboru se stal učitel Kalenský. V rámci spolku působil Josef Vycpálek rovněž jako knihovník. Profesor Vycpálek se velmi zasazoval o koupi nového pianu z výtěžků ze zábav. Návrh na jeho koupi byl schválen na valné hromadě dne 28. září 1883. Piano bylo pořízeno od p. Riedla z Náchoda za 400 zlatých.⁷¹ Roku 1883 bylo kromě pianu zakoupeno také jeviště, basa a lesní roh a v roce 1885 bylo dokonce pořízeno harmonium, na jehož koupi se finančně významně podílela jednota Tyl.⁷² V této době beseda již pravidelně organizovala nejen zábavy silvestrovské a masopustní, ale také zábavy kateřinské a zábavy ku počtě Aninek. V osmdesátých letech se rovněž myslelo na Národní divadlo, o čemž svědčí například zmínka v zápisu z výborové schůze ze dne 29. září 1881: „Z výtěžku při včerejší zábavě určeno 10 Zlatých ve prospěch národního divadla, celkový výtěžek byl 22 Zlatých a 90 Krejcarů.“⁷³

V roce 1881 se novým předsedou spolku stal školní inspektor Jakub Jüzl a o dva roky později ho vystřídal okresní soudce Košatka. V témže roce se znovu mění stanovy Občanské besedy. Změnou oproti předchozím stanovám je, že počátkem správního roku je stanoven 1. leden⁷⁴. Dále je zde uvedeno, že valná hromada bude svolána, pokud o to požádá třetina výboru nebo čtvrtina členstva. Studentům vysokých škol byl povolen přístup do besedy.⁷⁵ V roce 1884 se beseda opět stěhovala, tentokrát do hostince Karla Nykysy za poplatek 100 zlatých ročně. Smlouva mezi nimi uvádí, že hostinský má za úkol opatřit besední místnosti nábytkem a starat se o jejich vytápění.⁷⁶

V řadě dalším předsedou besedy se stal roku 1889 JUDr. Smrčka. Občanská beseda i nadále úzce spolupracovala nejen s rychnovskými spolky, jako například

---

⁷¹ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou - Občanská beseda, inv. č. 56/1, kart. 59, Kniha zápisů schůzí 1869-1886.

⁷² SVOBODA, Antonín a Tomáš KOUŘIL. *Dějiny Rychnova nad Kněžnou: Opíraje se o výpisky, jež z knih městských a soudních učinil Tomáš Kouřil, a užívaje městského archivu, musea a jiných četných pramenů sepsal Antonín Svoboda.* Rychnov nad Kněžnou: Karel Rathouský, 1924, s. 363-388.

⁷³ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou - Občanská beseda, inv. č. 56/1, kart. 59, Kniha zápisů schůzí 1869-1886.

⁷⁴ Dopusud správní rok začínal 1. listopadu.

⁷⁵ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/10, kart. č. 60, Stanovy 1877 – 1913.

⁷⁶ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou - Občanská beseda, inv. č. 56/1, kart. 59, Kniha zápisů schůzí 1869-1886.

s ochotnickou jednotou Tyl, s akademickým spolkem Krakonoš nebo s Tělocvičnou jednotou Sokol, ale i s ostatními besedami a spolky z okolních obcí.⁷⁷ Občanská beseda měla v této době dva odbory, a to ženský a mužský. V roce 1889 čítal mužský hudební odbor Občanské besedy 24 členů a ženský 35. V roce 1890 beseda pořídila nové jeviště a o rok později také nové harmonium.⁷⁸ V devadesátých letech Občanská beseda již pravidelně každý rok pořádala společně s ochotnickou jednotou Tyl ples, jehož výtěžek byl věnován fondu pro chudé studenty rychnovského gymnázia. Například na výborové schůzi konané 27. prosince 1892 se uvádí, že výtěžek z tohoto plesu, který byl fondu odevzdán, činil 133 zlatých a 9 krejcarů.⁷⁹

Na výborové schůzi konané 29. září 1896 bylo rozhodnuto o dalším stěhování Občanské besedy. Z Nykysova hostince se besední místnosti přesunuly do nově vystavěného Národního domu. Spolek mohl bezplatně užívat prostornější místnost, v níž se potom konaly menší zábavy, ty větší bývaly pořádány ve dvoraně Národního domu. Do nové besední místnosti bylo pořízeno podium a byla tam umístěna i knihovna. Výhodou bylo rovněž i to, že beseda mohla užívat prostoru Pelclova divadla, které bylo rovněž spojeno s Národním domem.⁸⁰

V devadesátých letech 19. století v Rychnově přibývalo mnoho nových spolků, tím však klesala účast na schůzkách Občanské besedy. Navíc beseda v krátkém čase ztratila několik svých předních členů. V roce 1894 to byl profesor Josef Vycpálek, který se z Rychnova nad Kněžnou odstěhoval do Tábora. Za své zásluhy a velký přínos pro rozvoj spolku a pro rozvoj kulturního a společenského života v Rychnově vůbec, byl jmenován čestným členem Občanské besedy. I po svém odchodu z Rychnova zůstal s besedou v kontaktu a nadále s ní spolupracoval.⁸¹ V dubnu 1899 zemřel Dr. Jan Smrtka, který dlouhou dobu působil jako předseda Občanské besedy a na tomto postu ho vystřídal profesor Jan Vrtal. O rok později, v roce 1900, zemřel

---

⁷⁷ Například v lednu 1886 přijela dobrušská beseda do Rychnova, a již v březnu zase rychnovská beseda zavítala do Dobrušky.

⁷⁸ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/2, kart. 59, Kniha zápisů schůzí 1886 – 1911.

⁷⁹ Tamtéž

⁸⁰ Tamtéž

⁸¹ VAŇOROVÁ, Zdeňka. Josef Vycpálek. In: Orlické hory: Přírodou, dějinami, současností. Rychnov nad Kněžnou: Okresní archiv a Muzeum Orlických hor, 1971, s. 147 – 169.

také Petr Kalenský, další z velmi činných členů spolku. Další ztrátou byl prof. Sallač, který se z Rychnova odstěhoval.⁸²

Následkem těchto ztrát besední činnost poněkud upadala. Novým jednatelem se stal profesor Jindřich Muk, který se Občanskou besedu velmi snažil opět povznést, a docela se mu dařilo. Jeho nástupcem ve funkci jednatele byl prof. Trnka, který v jeho úsilí pokračoval. Profesor Trnka se brzy stal sbormistrem a jednatelem se stal Antonín Svoboda. Důkazem o jejich snažení je řada koncertů slavných hudebních osobností té doby, avšak o tom více v podkapitole Koncertní činnost. Úsilí nepolevovalo v oblasti správy a rozšiřování knihovny, ani při organizování zábav a přednášek. V roce 1902 byla besední knihovna umístěna do šatny ve vestibulu Národního domu. Na valné hromadě konané 8. ledna 1903 bylo výborem potvrzeno, že nové prostory pro knihovnu se ukázaly být vhodnější díky snadnějšímu osvětlení i vytápění. Zápis z této valné hromady svědčí rovněž o tom, že se Občanská beseda poctivě starala o správu a rozrůstání své knihovny: *„Do knihovny přibylo v roce 1902 82 knih o 86 svazcích...nelze nám upozorniti toho, že v knihovně besední, čítající přes půl třetího tisíce svazků nejsou zastoupena skorem žádná znamenitější díla literární z posledních 3 – 4 let, a bude nutno mezeru tu vyplniti, by bohatá knihovna vznešenému úkolu vzdělávajícímu všestranně sloužiti mohla.“*⁸³

Roku 1907 se opět změnil předseda spolku, stal se jím Josef Krejčí, v roce 1910 ho vystřídal notář Jeschke a od roku 1911 působil jako předseda JUDr. Langer. V roce 1908 oslavila Občanská beseda 40 let od svého založení.⁸⁴ I nadále pokračovala častá spolupráce s dalšími spolky, hlavně s ochotnickou jednotou Tyl, s níž beseda každý rok spoluorganizovala Silvestrovskou zábavu, dále se spolkem Dalibor, Řemeslnickou besedou nebo se spolkem Orličan. Přátelské styky udržoval spolek rovněž s besedami z Hradce Králové či ze Žamberka. I v této době zůstávalo jedním z prostředků šíření vzdělanosti organizování přednášek⁸⁵. Dne 1. ledna 1913

---

⁸² Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/2, kart. 59, Kniha zápisů schůzí 1886 – 1911.

⁸³ Tamtéž

⁸⁴ Tamtéž

⁸⁵ V roce 1908 například přednášel ruský emigrant Anton Antonovič Stevej.

se beseda stala členem spolku pro zřízení Pelclova domu a v témže roce i členem Spolku pro postavení pomníku Křížkovského v Brně.⁸⁶

Na výborové schůzi 10. října 1912 se diskutovalo o změně stanov a bylo navrženo několik změn. Návrh na nové stanovy se pak projednával na výroční valné hromadě, která se konala 28. 1. 1913.⁸⁷ Ke změně došlo například v případě výčtu pravomocí valné hromady, které byly rozšířeny o právo rozhodovat o besedních místnostech, spolkovém jmění a smlouvách se spolkem. Dalším novým dodatkem do nových stanov je věta: „*Výbor usnází se o všech vydáních a ručí společně za správu jmění spolkového.*“ Dále je zde doplněno, že předseda smí bez předchozího svolení výboru vydat nejvýše obnos 50 Korun. Nové stanovy byly schváleny 6. května 1913.⁸⁸

Během první světové války činnost rychnovské Občanské besedy celkem logicky upadá, neboť válka nikdy nesevřídí kulturnímu a společenskému rozvoji. Potvrzuje to četnost schůzek výboru besedy. Dne 29. ledna 1915 se konala valná hromada, ale ze zápisu z ní je patrné, že beseda již jen přežívá a neplánuje žádné větší akce. Výbor Občanské besedy se znovu sešel až 24. března 1919. V období mezi těmito dvěma schůzemi se výbor nescházel proto, že mnozí členové besedy byli odvoláni k vojenské službě, a jednak tím, že se každý jednoduše věnoval jiným záležitostem než rozvoji kulturního života v Rychnově nad Kněžnou. Jedním z prvních hudebních počinů pěveckého odboru v poválečné době byl zpěv písní Kde domov můj a Kdož su boží bojovníci na místním hřbitově k počtě padlých hrdinů. Poslední výborové schůze a zprávy o činnostech jsou k dispozici ještě z roku 1920, poté se Občanská beseda rozpadla.⁸⁹ Avšak všechna práce, kterou členové besedy za dobu její činnosti odvedli, rozhodně nebyla zbytečná. Přispěla obrovskou měrou ke kulturní vzdělanosti nejen města, ale celého regionu a dala tak významný odkaz do budoucnosti pro další umělecká uskupení.

---

⁸⁶ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/10, kart. 60, Stanovy 1877 – 1913.

⁸⁷ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/3, kart. 60, Kniha zápisů schůzí 1911 – 1920.

⁸⁸ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/10, kart. 60, Stanovy 1877 – 1913.

⁸⁹ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/3, kart. 60, Kniha zápisů schůzí 1911 – 1920.

4.2 Korespondence

Zajímavá, ale jistě ne překvapivá, je skutečnost, kterou se dozvídáme z korespondence Občanské besedy. Z té je patrné, že beseda příležitostně na požádání půjčovala besední piano pro produkci jiným spolkům či uskupením. Například 23. května 1912 žádají zapůjčení piana učitelé místních obecných a měšťanských škol pro divadelní představení. Dalším příkladem je dopis ze dne 10. března 1914, v němž Tělocvičná jednota Sokol žádá zapůjčení piana na tělocvičnou akademii a několik předcházejících zkoušek.⁹⁰ V zápisu z výborové schůze se dozvídáme, že beseda piano skutečně zapůjčila, a to zdarma.⁹¹ O dobrých vztazích Občanské besedy s hrabětem z Kolovrat svědčí jeho dopis ze 14. dubna 1915, v němž děkuje za předchozí blahopřání besedy k jeho papežskému vyznamenání.⁹²

4.3 Odbory a hudební uskupení

V rámci Občanské besedy fungoval hudební odbor a dále odbor pěvecký, který se dělil na dámský a mužský, přičemž v rámci jednotlivých odborů existovala různá hudební uskupení. Jednak se jednalo o pěvecké sbory, a pak to byly například mužský smyčcový kvartet či oktět. Tato jednotlivá uskupení pak vystupovala na různých zábavách a akcích pořádaných Občanskou besedou. Pravidelnými se staly jejich výstupy na Silvestrovských zábavách, na koncertech pořádaných na počest zasloužilým členům⁹³, sbory pravidelně zpívaly smuteční písně na pohřbech. Od roku 1900 měl na starost řízení besedních sborů ředitel kůru Alois Provazník, kterému roku 1904 pomáhala jeho dcera slečna Provazníková. V roce 1906 se sbormistry stali prof. Trnka a učitel A. Frauenberg. Smíšený sbor fungující v rámci hudebního odboru Občanské besedy měl roku 1912 25 členů a řídil ho p. Fendrštát, Představitelé hudebního odboru se v této době snažili založit mužský sbor, ale nepodařilo se jim pro nedostatek tenorů. Roku 1915 však již mužský sbor existoval, o čemž svědčí zápis z valné hromady konané 29. ledna 1915, na níž sbormistr Trnka

---

⁹⁰ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/13, kart. 60, Korespondence 1907 – 1915.

⁹¹ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/3, kart. 60, Kniha zápisů schůzí 1911 – 1920.

⁹² Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/13, kart. 60, Korespondence 1907 – 1915.

⁹³ Například koncert na počest profesorů Vycpálka a Sallače roku 1918.

uvádí, že mužský odbor v průběhu roku 1914 pokračoval ve cvičení a že díky tomu mohl dvakrát vystoupit veřejně.⁹⁴ Po první světové válce se Občanská beseda snažila opět hojně rozšiřovat svou činnost. V roce 1919 se počet dámského odboru zvýšil na 40 členů a mužského na 22 členů, a to hlavně díky příchodu studentů do spolku. Ve snaze rozšířit řady pěveckého odboru rozhodli členové výboru na schůzi dne 26. ledna 1911 přistoupit k přijímání nových členů odboru bez povinnosti být zároveň členem Občanské besedy.⁹⁵

4.4 Koncertní činnost

Brzy po svém založení začala Občanská beseda, a především její zábavní výbor zvolený již roku 1869, pořádat velké množství zábav nejrůznějšího druhu. Pravidelně se začaly konat taneční zábavy i koncerty. V období masopustu roku 1870 byla zábava každý čtvrtek. V roce 1871 se kromě jiných zábav konal „*koncert a hrozná zábava hudební a deklamatorní*“.⁹⁶ Tradicí zábavného výboru bylo organizovat mikulášské a silvestrovské zábavy⁹⁷, jejichž oblíbenou součástí se stala věcná loterie, jejíž výtěžek byl obvykle dán na dobročinnost. Například v roce 1875 byly peníze získané z loterie věnovány na nákup obuvi pro chudé děti. Ve druhé polovině sedmdesátých let již byly obvyklé zábavy kateřinské a ku počtě Aninek. Na některých zábavách, především na mikulášských a silvestrovských, byly časté různé komické výstupy a veselohry. V době, kdy se stal předsedou zábavního výboru prof. Josef Vycpálek, byly koncerty pořádány každých čtrnáct dní.⁹⁸

V letech osmdesátých neprobíhaly v Rychnově nad Kněžnou jen koncerty místních hudebníků, ale beseda přistoupila i k organizaci koncertů slavných českých umělců. Například 3. listopadu 1882 se v sále U Labutě konal koncert houslového virtuóza Františka Ondříčka a pianisty Karla Kovařovice, kde zazněly mimo jiné skladby od Férenze Liszta a Bedřich Smetany, ale i skladby z pera Karla Kovařovice. František Ondříček zavítal do Rychnova znovu roku 1888, kdy vystoupil na koncertě

---

⁹⁴ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/13, kart. 60, Korespondence 1907 – 1915.

⁹⁵ Tamtéž

⁹⁶ Tamtéž

⁹⁷ viz příloha č. II

⁹⁸ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/13, kart. 60, Korespondence 1907 – 1915.

společně s tenoristou vídeňské opery Hanušem Laškem.⁹⁹ Velkou událostí v rámci domácí hudební produkce bylo, když roku 1887 pěvecký odbor Občanské besedy vystoupil v Puchweinově sále s oratoriem Sedm slov Kristových od Aloise Provozníka.¹⁰⁰

Významný byl koncert Antonína Dvořáka v Rychnově nad Kněžnou roku 1892. Na výborové schůzi Občanské besedy 31. května 1892 předseda zábavního výboru oznamuje, že: „u příležitosti Dvořákova koncertu spolek se účastnil deputací pěveckého mužského a ženského odboru a hudebního odboru uvítání našeho mistra hudebního...“.¹⁰¹ Dne 13. listopadu 1892 hostila rychnovská Občanská beseda další významné umělce té doby. Jednalo se o koncert Českého kvarteta, tedy Josefa Suka, Karla Hoffmana, Oskara Nedbala a Otto Bergera.¹⁰² Znovu vystoupili v Rychnově o dva roky později, 14. října 1894 v Puchweinově sále. Tehdy s nimi spolupůčinkovala pražská klavírní virtuózka Marie Waschmannová.¹⁰³

V roce 1893 slavila Občanská beseda své pětadvacetileté trvání a při této příležitosti uspořádala 25. března toho roku jubilejní koncert, na němž kromě mužského a dámského odboru besedy účinkoval teprve desetiletý houslista Jaroslav Kocián z Ústí nad Orlicí.¹⁰⁴ V témže roce probíhala z podnětu Občanské besedy ve dnech 5. – 7. srpna velká Pelcova jubilejní slavnost na památku 100 let, kdy nastoupil na stolicí české řeči a literatury při pražském vysokém učení.¹⁰⁵

V roce 1900 byl v Rychnově uspořádán koncert Českého tria¹⁰⁶, o rok později vystoupil ve dvoraně Národního domu houslista František Ondříček a klavírista Vilém Klasen.¹⁰⁷ Na výborové schůzi 10. března 1902 bylo po zvážení všech

---

⁹⁹ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/17, kart. 61, Plakáty, pozvánky, oznámení 1878 – 1912.

¹⁰⁰ Za výtěžek z tohoto koncertu byla pořízena nová skříň na hudebniny.

¹⁰¹ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/2, kart. 59, Kniha zápisů schůzí 1886 – 1911.

¹⁰² Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/8, kart. 60, Kniha hostů 1868 – 1938.

¹⁰³ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/17, kart. 61, Plakáty, pozvánky, oznámení 1878 – 1922.

¹⁰⁴ Tamtéž

¹⁰⁵ Tamtéž

¹⁰⁶ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/2, kart. 59, Kniha zápisů schůzí 1886 – 1911.

¹⁰⁷ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/17, kart. 61, Plakáty, pozvánky, oznámení 1878 – 1912.

finančních, ubytovacích a reklamních záležitostech rozhodnuto o uspořádání symfonického koncertu České filharmonie. Tento koncert se uskutečnil 18. března. V protokolu z další výborové schůze 2. května 1902 je o příjezdu i koncertu České filharmonie zapsáno toto: „*Symfonický koncert České filharmonie byl vzácným požitkem všeho občanstva rychnovského i okolního. Umělci přivítáni byli na nádraží zástupci města, Besedy a Dalibora. V městě samém ubytování a pohoštění byli obyvatelstvem se vzácnou laskavostí... Večer před úplně vyprodaným sálem podali umělci výkon, jehož mělo město naše zřídka příležitost vyslechnout.*“¹⁰⁸ Na koncertu pod taktovkou L. V. Čelanského zazněly skladby od Antonína Dvořáka, Bedřicha Smetany, Zdeňka Fibicha a Petra Iljiče Čajkovského.¹⁰⁹ Pro velký úspěch byl ještě téhož roku uspořádán druhý koncert České filharmonie, a to 16. listopadu.¹¹⁰

Dne 1. března 1902 byl v místnostech Občanské besedy uspořádán koncert Českého dámského tria z Prahy.¹¹¹ František Ondříček vystoupil v Rychnově znovu roku 24. října 1903 v sále Národního domu. Dne 27. března 1904 se uskutečnil koncert houslové virtuosky Marie Heritesové a 4. prosince téhož roku koncert virtuosa na harfu Lva Zelenky-Lerando. Roku 1907 a 1911 v Rychnově vystoupil K. Moor, roku 1909 Emanuel Ondříček.¹¹²

Na výborové schůzi konané 4. května 1911 informoval sbormistr Trnka o velmi úspěšném koncertu moravských učitelů¹¹³: „...*od dob pražské filharmonie nebylo v Rychnově koncertu tak krásného. Nálada při poslouchání pěveckého sboru, jenž dobyl si již jména světového, byla výborná.*“¹¹⁴ Skutečnost, nakolik byli rychnovští tímto koncertem nadšeni, potvrzuje oběžník z 29. ledna 1912, v němž se

---

¹⁰⁸ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/2, kart. 59, Kniha zápisů schůzí 1886 – 1911.

¹⁰⁹ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/17, kart. 61, Plakáty, pozvánky, oznámení 1878 – 1922.

¹¹⁰ Tamtéž

¹¹¹ Na housle hrála N. Nesslerová, na violoncello M. Ptáčková a na klavír R. Žáková.

¹¹² Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/17, kart. 61, Plakáty, pozvánky, oznámení 1878 – 1922.

¹¹³ Příloha č. I

¹¹⁴ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/13, kart. 60, Korespondence 1907 – 1915.

uvádí, že Občanská beseda hodlá uspořádat další koncert pěveckého sdružení moravských učitelů.¹¹⁵

Dne 20. listopadu 1913 se konal koncert podobného sboru, a to Pěveckého sdružení pražských učitelů. Rovněž tato hudební událost měla u rychnovských obyvatel velký úspěch. Spokojenost byla na obou stranách, o čemž svědčí záznam v zápisu z výborové schůze¹¹⁶, kde sbormistr Trnka podává zprávu o koncertě a mimo jiné se zmiňuje, že: „*Dirigent sdružení pan profesor Spilka chválil hudební vyspělost našeho obecenstva, u něhož i nejtěžší skladby nacházely náležitého pochopení.*“¹¹⁷ V roce 1913 se také uskutečnil koncert desetiletého houslisty Pepy Bartoně a dále koncert Ševčíkova kvarteta.¹¹⁸

Kromě těchto uměleckých výkonů se konaly pravidelné zábavy, na nichž účinkovaly hudební síly jak přímo z Rychnova, tak i z okolí. Byli to například profesor Vacek z Kostelce nad Orlicí, profesor Muka z Prahy, operní pěvec Karas Hafner z Kostelce nad Orlicí, paní Flanderková, Šmilhauserová, Kopečná, slečna Včeláková, Matysová, Štěpánková, Fišerová, Nykysová, člen smíchovského divadla Beneš, Dr. Frauenberg, Josef Fendrštát atd. Na těchto pravidelných zábavách a koncertech, kterých Občanská beseda na počátku 20. století organizovala asi 10 ročně, zněla hudební produkce nejrůznějšího druhu. Objevovaly se zde skladby od zahraničních autorů jako například od Wolfganga Amadea Mozarta, Ludwiga van Beehtovena, Petra Iljiče Čajkovského. Avšak nejčastěji se jednalo o skladby českých mistrů, především Bedřicha Smetany, Antonína Dvořáka, Zdeňka Fibicha či Karla Bendla, dále skladby z per samotných rychnovských autorů.¹¹⁹ Výběr skladeb svědčí jak o vlasteneckém citění rychnovských, tak i o vlasteneckém zabarvení celé této doby. Tato situace nebyla typická jen pro Rychnov nad Kněžnou, neboť v celé české zemi přetrvával v této době trend klást důraz především na českou tvorbu, jak hudební, tak i například literární.

---

¹¹⁵ Státní okresní archiv Rychnov nad kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/5, kart. 60, Kniha oběžníků 1909 – 1920.

¹¹⁶ Konané 18. prosince 1913.

¹¹⁷ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/3, kart. 60, Kniha zápisů schůzí 1911 – 1920.

¹¹⁸ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/17, kart. 61, Plakáty, pozvánky, oznámení 1878 – 1922.

¹¹⁹ Tamtéž

Občanská beseda obrovskou měrou přispívala ke kulturnímu rozkvětu ve městě Rychnově. Její členové se dnes jeví jako neúnavní nadšenci a zdatní organizátoři velkého počtu koncertů, zábav, přednášek a mnoha dalších akcí. Zároveň bylo neustále pamatováno na dobročinnost, vzdělanost a vlastenectví.

5. Hudební spolek Dalibor

Dalibor byl nevýdělečný a nepolitický spolek, jehož hlavním cílem bylo šířit lásku k hudbě a přispívat také ke zpestření zábav v Rychnově nad Kněžnou. V první řadě se věnoval pěstování hudby komorní. Počet hudebníků v orchestru se proměňoval, v některých obdobích čítal až 40 hudebníků. Většinou se počet činných členů pohyboval kolem pětadvaceti. Hudebníci pocházeli převážně přímo z Rychnova nad Kněžnou, ale někteří byli i z okolních obcí.¹²⁰

5.1 Historický vývoj spolku

Hudební spolek Dalibor se zformoval na podzim roku 1898 a 8. listopadu 1898 byly schváleny stanovy spolku, v nichž je účel spolku definován takto: „*Účelem spolku jest pěstovati hudbu a provozováním děl hudebních a přednáškami o hudbě a vynikajících hudebnících buditi mysl k umění hudebnímu.*“¹²¹ Aby měl spolek finance na uhrazení nákladů spojených s organizovanými akcemi, na nákup hudebních nástrojů a na fungování spolku vůbec, byly od členů spolku vybírány členské příspěvky. Od členů zakládajících to bylo 50 zlatých při vstupu do spolku, od přispívajících byl vybírán 1 zlatý ročně. Členové přispívající navíc neměli povinnost účastnit se zkoušek a produkcí.¹²²

Na založení spolku má velkou zásluhu Alois Provazník, který ho jakožto dirigent vedl až do roku 1905. Potom na jeho místo nastoupili Josef Fendrštát starší a mladší a JUDr. Miroslav Frauenberg.¹²³ Spolek byl sice založen již v roce 1898, ale další období až do roku 1911 nemá oporu v archivních pramenech. V zápisu z valné hromady, která se konala 12. srpna 1911 v besední místnosti Národního domu, se dozvídám, proč nejsou k dispozici zápisy z předcházejících schůzí: „...*jednatel vysvětluje tím, že protokoly o schůzích nebyly nikdy vedeny, (ani o schůzi v níž bylo usnešeno koupiti nástroje).*“¹²⁴ Nevedení protokolů ze schůzí se ukazuje být do

---

¹²⁰ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Hudební spolek Dalibor, inv. č. 54/3, kart. 59, Kniha členů 1921 – 1934.

¹²¹ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Hudební spolek Dalibor, inv. č. 54/4, kart. 59, Stanovy 1898 – 1916.

¹²² Tamtéž

¹²³ FRÝZEK, J. a kol.: Rychnovské pohledy. Městský národní výbor v Rychnově nad Kněžnou, Rychnov nad Kněžnou 1988, s. 62.

¹²⁴ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Hudební spolek Dalibor, inv. č. 54/1, kart. 59, Kniha zápisů schůzí a valných hromad 1911 – 1926.

budoucnosti problematické z hlediska některých konfliktů. Schůze spolku se konaly v besední místnosti v Národním domě.

Stejně jako ostatní spolky i hudební spolek Dalibor spolupracoval s ostatními spolkovými uskupeními. Častá byla spoluorganizace koncertů, zábav a večírku spolu s Občanskou besedou, od níž si Dalibor také půjčoval nástroje. V roce 1912 se Dalibor stává členem Spolku pro zřízení Pelclova domu, o čemž bylo jednohlasně rozhodnuto na členské schůzi 25. října 1912. Navázány byly rovněž kontakty s ochotnickou jednotou Tyl.¹²⁵

O tom, že v rámci spolku nepanovaly vždy ideální vztahy, svědčí například zápis z členské schůze konané 5. září 1911. Na této schůzi dochází ke sporu o tom, kdo je majitelem trombonu. „*Pan Löwy tvrdí, že je jeho majetkem, jiní starší členové pak praví, že na zaplacení pouze nějakým obnosem přispěl.*“¹²⁶ Právě kvůli tomu, že se nevedly protokoly z předchozích schůzí, nemůže být tento spor rozsouzen. Celou záležitost nakonec ukončil pan Löwy s tím, že na vydání nástroje netrvá. Dále na této samé schůzi propukl další velmi vyostřený konflikt. Někteří členové vytkli jednatele Přemyslu Kropáčkovi, že jim nepůjčil besední basu na vystoupení v hostinci Na Hradě. On se ihned ohrazuje, že nástroj byl zapůjčen Občanskou besedou spolku a nikoliv jednotlivcům, kteří by chtěli hrát na nespolkových akcích. Atmosféra na schůzi byla s největší jistotou velmi vypjatá, o čemž svědčí zápis: „*Nastala opět prudší výměna názorů, již nemožno protokolovati. Panem Löwým vyžádáno bylo protokolování slova jednatelem pronešeného „spolková špína“, proti čemuž se ohradil a zároveň žádá, aby jednatel postaven před smírčí soud, o čemž však vůbec nehlasováno. Dále žádá jednatel o vysvětlení řečí, které sám slyšel od jednotlivých členů, že musí být akademie rozbyta. Vysvětleno tím, že byly to pouze hospodské řeči. po vysvětlení starších několika malicherností, přikročeno ke zkoušce.*“¹²⁷

V roce 1912 proběhlo celkem 28 zkoušek Dalibora, a spolek měl 24 činných a 29 přispívajících členů. V zápisu z valné hromady, která se uskutečnila 7. února 1913, je uvedeno, že někteří z 24 činných členů nepřišli ani na jednu zkoušku

---

¹²⁵ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Hudební spolek Dalibor, inv. č. 54/1, kart. 59, Kniha zápisů schůzí a valných hromad 1911 – 1926.

¹²⁶ Tamtéž

¹²⁷ Tamtéž

a někteří že chodili velmi nedbale. Předsedou spolku byl na této schůzi znovuzvolen prof. Bajer. Dirigentem byl jednohlasně zvolen Josef Fendrštát mladší, který nejprve funkci rezolutně odmítá, po určitém přemlouvání nakonec přijímá, ale pouze na čas a pod podmínkou, že všichni členové budou řádně chodit na zkoušky. Jako opatření pro zabezpečení docházky na zkoušky byl přijat návrh jednoho z členů, aby každý, kdo se bez řádné omluvy na zkoušku nedostaví, platit pokutu 20 haléřů.¹²⁸

S velmi nepravidelnou docházkou se spolek Dalibor potýkal téměř celou dobu své existence. I na schůzi výboru o deset let později 26. června 1923 se tento problém řešil: „*V době nejposlednější nastalo ve spolku našem pro liknavou docházku do zkoušek a jiné podružnější příčiny jisté rozladění a proto p. Dr. Frauenberg si do této liknavosti stěžuje.*“¹²⁹ O rok později na výroční schůzi 22. července 1924 dokonce Dr. Frauenberg právě z tohoto důvodu nejprve odmítal znovu přijmout funkci dirigenta. Svolil až po jistém naléhání a přemlouvání: „*Po dlouhé a dlouhé chvíli rozhodl funkci dirigenta dále zastávati a tím trapná chvíle zakončena.*“¹³⁰

Dále se zde projednával návrh jednoho ze členů na nové stanovy. Členové se vesměs shodli, že stanovy z roku 1898 již nepostačují. Problémem bylo, že v dosavadních stanovách nebylo nijak ustanoveno, kdy a jak často budou svolávány schůze spolku. Dalším nedostatkem byla také absence pravidel o platném usnášení činných členů. Na schůzi byli jmenováni tři zástupci, jejichž úkolem bylo vyžádat si na některých jiných spolcích jejich stanovy a podle nich pak upravit dosavadní stanovy Daliboru. Na valné hromadě konané 28. března 1914 byly pročitány stanovy Dobrušské filharmonie a poté bylo rozhodnuto podle nich upravit stanovy Hudebního spolku Dalibor.¹³¹ Nové spolkové stanovy byly sepsány 4. května 1914, ale schváleny nebyly ještě poměrně dlouho kvůli první světové válce. Podle těchto

---

¹²⁸ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Hudební spolek Dalibor, inv. č. 54/1, kart. 59, Kniha zápisů schůzí a valných hromad 1911 – 1926.

¹²⁹ Tamtéž

¹³⁰ Tamtéž

¹³¹ Tamtéž

nových stanov valná hromada volila výbor, v němž mají zasedat nejen členové činní, ale i přispívající.¹³²

Po rozhoření válečného konfliktu 1914 – 1918 činnost spolku ochabla. O situaci vypovídá zápis z valné hromady 1. května 1915: „*Když zní zbraně, umlkají múzy, a tu se nebude nikdo diviti, že i náš kroužek, jehož úkolem je pouze pěstovati umění, se letos odmlčel.*“.¹³³ Hlavní příčinou této situace bylo, že mnoho z činných členů spolku bylo odvedeno do války. Přesto dokázal Dalibor dne 11. dubna 1915 uspořádat samostatný koncert ve prospěch pozůstalých po padlých vojácích.¹³⁴ V průběhu války pak čítal spolek pouhých pět činných členů. Po první světové válce Dalibor znovu oživil svou činnost. První poválečná valná hromada byla svolána až na 21. května 1919 do besední místnosti Národního domu. Na počátku schůze všichni uctili památku členů padlých v průběhu války a následně se aklamací přistoupilo k volbě nových funkcionářů. Novým předsedou se stal prof. Trnka a dirigentem byl opětovně zvolen Josef Fendřštát ml. a hned se začaly plánovat letní koncerty.¹³⁵

Počet členů se postupně rozrůstal a roku 1920 jich už bylo 34 činných a 79 přispívajících. Avšak velkou ztrátou pro Dalibora byl roku 1919 odchod jak dirigenta Fendřštáta, tak i předsedy prof. Trnky, kteří se velkou měrou zasloužili o rozkvět spolku v prvních poválečných letech.¹³⁶ Post dirigenta dočasně převzal mluvčí za spolek učitel Marek, avšak nedosahoval kvalit předchozího dirigenta. Na valné hromadě 28. ledna 1920 byl novým dirigentem zvolen Frauenberg a novým předsedou se stal mlynář Tlapák. Počet činných členů se příliš neměnil, avšak členů přispívajících stále přibývalo a již roku 1924 je na výroční schůzi uvedeno, že spolek čítá 28 členů činných a 156 členů přispívajících.¹³⁷

---

¹³² Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Hudební spolek Dalibor, inv. č. 54/4, kart. 59, Stanovy 1898 – 1916.

¹³³ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Hudební spolek Dalibor, inv. č. 54/1, kart. 59, Kniha zápisů schůzí a valných hromad 1911 – 1926.

¹³⁴ Čistý zisk z toho koncertu činil 100 Korun.

¹³⁵ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Hudební spolek Dalibor, inv. č. 54/1, kart. 59, Kniha zápisů schůzí a valných hromad 1911 – 1926.

¹³⁶ Byl uspořádán večírek na rozloučenou s oběma funkcionáři.

¹³⁷ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Hudební spolek Dalibor, inv. č. 54/1, kart. 59, Kniha zápisů schůzí a valných hromad 1911 – 1926.

O obsazení kapely spolku Dalibor je možno si udělat alespoň hrubší představu díky kontrole a soupisu majetku spolku, k čemuž došlo na podzim roku 1921. V této době spolek vlastnil dvoukřídlou skříň, 273 skladeb, pět klarinetů, flétnu, dvě pikoly, trumpetu, lesní roh, trombon, basový smyčec, velký buben, malý buben, činel, triangel, čtyři paličky, basu, hoboje, harmoniku. Samozřejmě řada členů disponovala svými vlastními nástroji. V lednu 1922 začali členové spolku jednat o možnosti výstavby hudebního pavilonu na novém náměstí v Rychnově nad Kněžnou. Hudební spolek Dalibor patřil ke spolkům, které se podílely rovněž na dobročinnosti. Roku 1922 například věnoval finanční příspěvek spolkům pro postavení pomníků Bedřichu Smetanovi v Praze a v Litomyšli. Na schůzi konané 29. listopadu 1923 bylo rozhodnuto o zaslání novoročního daru ve výši 30 Korun Matici osvěty lidové pro Opavsko – Těšínsko.¹³⁸

V první polovině dvacátých let začala činnost spolku poněkud váznout a upadat. Na výroční valné schůzi hudebního spolku Dalibor konané 3. srpna 1925 jednatel ve své zprávě uvedl: „...*činnost spolku v uplynulém roce vážně ochabla, že zdálo se, že ten náš „Dalibor“, jehož cíl je tak výchovný, povznášející, který svou prací a hudebností dovedl se k vyšinouti k výši úctyhodné, blíží se snad ku svému zániku.*“¹³⁹ Příčiny tohoto stavu vidí v: „*nedostatku smyslu pro krásno hudební a v nedostatku dobré vůle sloužiti dobré věci*“¹⁴⁰ Problémem byla nezodpovědná docházka členů na zkoušky. V roce 1926 již Dr. Frauenberg definitivně rezignoval na funkci dirigenta právě z důvodu nespolehlivé docházky a nedbalosti. Jeho místo pak dočasně zastával a zkoušky vedl ředitel Alois Provazník. Zkoušky se konaly stále méně často, v roce 1924 se konalo pouze 18 zkoušek místo předchozích 36, a aktivita spolku pozvolna upadala. Na schůzi výboru 9. června 1926 byla zapředena debata o tom, jaké kroky by měly být podniknuty, aby byla opět povzbuzena činnost spolku. Na této schůzi je Dr. Frauenberg znovu žádán, aby se opětovně ujal funkce dirigenta. Bylo rovněž rozhodnuto o častějším konání zkoušek, a to každé úterý.

---

¹³⁸ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Hudební spolek Dalibor, inv. č. 54/1, kart. 59, Kniha zápisů schůzí a valných hromad 1911 – 1926.

¹³⁹ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Hudební spolek Dalibor, inv. č. 54/2, kart. 59, Kniha zápisů schůzí a valných hromad 1925 – 1940.

¹⁴⁰ Tamtéž

Dalším krokem vedoucí ke zlepšení situace ve spolku byl plánovaný nábor nových hudebně školených členů.¹⁴¹

Na výroční valné schůzi 28. března 1927 jednatel Josef Beran ve své zprávě sice mluví optimisticky a mluví o obnovení slávy Dalibora, avšak ze zápisů z dalších schůzí je patrné, že se situace příliš nelepší. Nadále pokračuje nepravidelná docházka, nedochvilnost, jednatel si například na jedné ze schůzí stěžuje, že o koncertech začíná se s produkcí později, než je uvedeno v programu, na což publikum reaguje nelibě. Dne 5. února 1930 se konala členská schůzka, na níž předseda Dalibora ředitel Macháček opět poukazuje na krizi ve spolku a žádá členy o názor, zda je možné spolek udržet nebo jestli má být rozpuštěn. Je zde také vysloven názor pana Löwyho, že by měl být Dalibor spojen s hudebním kroužkem Sokola pod názvem Orchesterální sdružení. Někteří další členové však toto odmítali a chtěli ponechat spolek samostatný pod názvem Dalibor, a tak proběhl pokus o oživení spolku.

Zkoušek i vystoupení však ubývalo a spolek živořil. Ještě v září 1931 se konala valná hromada, avšak po ní už se zkoušky nekonaly vůbec a výbor se znovu sešel až na valné hromadě 13. února 1935, na níž se jednalo o znovuoživení slávy Dalibora a o existenci spolku vůbec. Jako jeden z faktorů, které problematizovaly návrat Dalibora na hudební scénu Rychnova nad Kněžnou, uváděl Dr. Frauenberg existenci nového konkurenčního tělesa, jímž byl od roku 1921 hudební odbor TJ Sokol. Nakonec bylo rozhodnuto o pokusu znovuoživit hudební spolek Dalibor a uskutečnily se volby funkcionářů. Ani tento poslední pokus však nebyl úspěšný a roku 1940 bylo okresnímu úřadu oznámeno ukončení existence hudebního spolku Dalibor.¹⁴² Část jeho členů se pak přihlásila ke spolupráci s tělocvičnou jednotou Sokol.¹⁴³

---

¹⁴¹ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Hudební spolek Dalibor, inv. č. 54/2, kart. 59, Kniha zápisů schůzí a valných hromad 1925 – 1940.

¹⁴² Tamtéž

¹⁴³ SVOBODA, Antonín a Tomáš KOUŘIL. *Dějiny Rychnova nad Kněžnou: Opíraje se o výpisky, jež z knih městských a soudních učinil Tomáš Kouřil, a užívaje městského archivu, musea a jiných četných pramenů sepsal Antonín Svoboda*. Rychnov nad Kněžnou: Karel Rathouský, 1924, s. 363-388.

5.2 Koncertní činnost

Stejně jako ostatní rychnovské umělecké spolky i Dalibor se často účastnil různých zábav pořádaných ve Studánce, nebo tam tyto večírky přímo pořádal. Dalibor také pravidelně vystupoval na šibřinkách a věnečcích. Spolek rovněž spolupracoval na některých koncertech a zábavách s akademickým spolkem Orličan. Například 6. května 1912 Orličan Dalibora žádá, aby se účinkoval na večírku dne 25. května v Národním domě. Na členské schůzi 11. května se rozhodlo, že spolek na tomto večírku hrát bude, a to bezplatně. V tomto roce Dalibor dále čtrnáctkrát účinkoval při divadle, v dubnu při sokolské akademii, dále uspořádal akademii spojenou s divadelním představením V studni a společně s Občanskou besedou pořádal koncert Českého kvarteta. Spolupráce na večírcích Tělocvičné jednoty Sokol byla častá, například 21. března 1913 hrál Dalibor na Sokolské akademii.¹⁴⁴

V červnu 1914 se ve Studánce uskutečnil koncert hostující Dobrušské filharmonie, který byl v průběhu přerušen zvěstí o atentátu na následníka trůnu Ferdinanda d'Este v Sarajevu. Na červen roku byl ještě plánován koncert hudebního spolku Dalibor ve Studánce ve prospěch sokolovny, avšak sešlo z něj z důvodu počínajícího válečného konfliktu.¹⁴⁵ Po první světové válce spolek opět rozehýbal svou činnost a obnovil kontakty spolupráci například s ochotnickou jednotou Tyl, když pak vystupoval na všech jejích divadelních představeních, a také vystupoval na mikulášských zábavách pořádaných Tělocvičnou jednotou Sokol. Dne 20. července 1919 byl uspořádán po finanční i umělecké stránce velmi zdařilý koncert ve Studánce, jehož čistý příjem činil 1165 Korun. Také v dalších letech pokračovala hudební produkce ve stejném duchu.¹⁴⁶

V srpnu 1922 hudební spolek Dalibor účinkoval na žádost družstva pro postavení tělocvičny na večírku, který pořádala Tělocvičná jednota Sokol. Rovněž v srpnu hrál spolek na 35. sjezdu abiturientů rychnovského gymnázia. Téměř každý rok byl spolkem zorganizován věneček. Roku 1923 slavil Dalibor pětadvacetileté výročí svého trvání a při této příležitosti zorganizoval akademii, která se uskutečnila

---

¹⁴⁴ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Hudební spolek Dalibor, inv. č. 54/1, kart. 59, Kniha zápisů schůzí a valných hromad 1911 – 1926.

¹⁴⁵ Tamtéž

¹⁴⁶ Tamtéž

16. prosince. Ke spoluúčinkování na tomto koncertu byla přizvána operní pěvkyně paní Luisa Horáková-Provazníková, skladatel Anatol Provazník¹⁴⁷ a profesor František Vacek z Kostelce nad Orlicí.¹⁴⁸ Rovněž byli požádáni ke spoluúčinkování i všichni bývalí členové spolku.¹⁴⁹

Spolek vystupoval z větší části především v Rychnově, ale občas pořádal i zájezdy do okolních obcí. Například v roce 1921 to bylo vystoupení v Rovni, roku 1923 v Rokytnici a Potštejně. V tomtéž roce Dalibor spoluúčinkoval na žádost Osvětové komise při oslavě pátého výročí svobody. V roce 1923 spolek Dalibor koncertoval dokonce osmdesát pětkrát, jednalo se o třicet koncertů, čtrnáctkrát vystoupil v divadle, čtyřikrát při zábavách a pořádal jeden věneček. Jedním z těchto mnoha vystoupení byl slavnostní koncert, který Dalibor pořádal při příležitosti výročí sta let od narození skladatele Bedřicha Smetany. Ve dnech 5. a 6. července 1924 pořádal Osvětový svaz koncerty k památce upálení mistra Jana Husa a požádal Dalibora, aby zde spoluúčinkoval a koncert zahájil.¹⁵⁰

V roce 1926 se kromě tradičních zábav, koncertů a plesů, spolek Dalibor spoluúčastnil s hudebním kroužkem Tělocvičné jednoty Sokol na žádost Osvětového svazu večírku, který byl pořádán na oslavu 76. narozenin prezidenta T. G. Masaryka. Hudební spolek Dalibor nespolupracoval jen s dalšími uměleckými uskupeními, ale i se vzdělávacími institucemi. Například 13. června 1926 Dalibor účinkoval při divadelním představení žáků rychnovské měšťanské školy.¹⁵¹

Vystoupení hudebního spolku Dalibor postupně ustala, rovněž skončila spolupráce s ostatními spolky a uskupeními. I přes snahu některých členů činnost spolku oživit, Dalibor nakonec zanikl.

Pravděpodobně nejvyšší umělecké úrovně dosahoval hudební spolek Dalibor v období před první světovou válkou. Během celé své existence Dalibor výrazně

---

¹⁴⁷ Luisa Horáková-Provazníková a Anatol Provazník byli děti ředitele kůru Aloise Provazníka.

¹⁴⁸ Kronika města Rychnov nad Kněžnou-1836 – 1940. *Rychnov nad Kněžnou, Státní okresní archiv* [online]. Rychnov nad Kněžnou: 2015 [cit. 15. 5. 2015] s. 210. Dostupné na: <http://vychodoceskearchivy.cz/rychnovnadkneznou/rychnov-nad-kneznou/>

¹⁴⁹ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Hudební spolek Dalibor, inv. č. 54/1, kart. 59, Kniha zápisů schůzí a valných hromad 1911 – 1926.

¹⁵⁰ Tamtéž

¹⁵¹ Tamtéž

zpestřoval kulturní a společenský život obyvatel nejen Rychnova nad Kněžnou, ale i lidí žijících v okolních obcích.

6. Hudební odbor tělocvičné jednoty Sokol

Hudební odbor tělocvičné jednoty Sokol změnil během svého vývoje několikrát název. Hudebním odborem tělocvičné jednoty Sokol se orchestr nazýval od roku 1921, během okupace hrál pod Svazem lidových hudebníků, po druhé světové válce se tito hudebníci od Sokola odtrhli a přejmenovali se na Orchesterální sdružení Osvětové besedy v Rychnově nad Kněžnou.¹⁵²

6.1 Historický vývoj spolku

Inspirováni obrazem hradeckého a kosteleckého Sokola založilo několik mladých nadšených rychnovských občanů v roce 1884 Tělocvičnou jednotu Sokol. Členů nového spolku přibývalo a bylo pořádáno mnoho výletů, veřejných cvičení, závodů, ale také zábav, věnečků, šibřinek, mikulášských a dalších akcí. Hudební produkci na nich zajišťovala tzv. hudba spolků rychnovských. V této době se tedy ještě o samostatný hudební odbor nejednalo.¹⁵³ Bylo pamatováno i na dobročinnost a výtěžky z některých zábav věnoval Sokol například místním chudým a sirotčinci. Část výtěžků z mikulášských zábav bývala věnována Spolku sv. Ludmily. Například čistý zisk z mikulášské zábavy konané 3. prosince 1893 byl věnován jednak Spolku sv. Ludmily a také na vánoční stromek chudých dětí v Přímu.¹⁵⁴

Činnost Sokola, stejně jako činnost ostatních spolků, ochromila první světová válka. Po válce byla činnost Tělocvičné jednoty úspěšně obnovena a v roce 1922 byly změněny stanovy podle návrhu České sokolské obce.¹⁵⁵ Teprve tehdy, roku 1922 byl oficiálně zřízen samostatný hudební odbor, avšak první členové tohoto odboru se scházeli již dříve, přibližně od ledna 1921. Zakladateli tohoto uskupení pro pěstování komorní hudby byli Jindřich Čížek, který první dva roky působil nejen

---

¹⁵² RUFFER, Josef. Padesát let orchestrálního sdružení Osvětové besedy v Rychnově nad Kněžnou. In: *Orlické hory a Podorlicko 4: Přírodou, dějinami, současností*. Rychnov nad Kněžnou: Okresní archiv a a Museum Orlických hor, 1971, s. 257 - 282.

¹⁵³ SVOBODA, Antonín a Tomáš KOUŘIL. *Dějiny Rychnova nad Kněžnou: Opíraje se o výpisky, jež z knih městských a soudních učinil Tomáš Kouřil, a užívaje městského archivu, musea a jiných četných pramenů sepsal Antonín Svoboda*. Rychnov nad Kněžnou: Karel Rathouský, 1924, s. 363-388.

¹⁵⁴ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Tělocvičná jednota Sokol, inv. č. 46/160, kart. 55, Koncerty, hudební slavnosti, 1886 - 1945

¹⁵⁵ SVOBODA, Antonín a Tomáš KOUŘIL. *Dějiny Rychnova nad Kněžnou: Opíraje se o výpisky, jež z knih městských a soudních učinil Tomáš Kouřil, a užívaje městského archivu, musea a jiných četných pramenů sepsal Antonín Svoboda*. Rychnov nad Kněžnou: Karel Rathouský, 1924, s. 363-388.

jako předseda spolku, ale rovněž jako dirigent orchestru, dále Josef Kulička, Břetislav Eichler, Josef Hilgartner a František Marek. Členové nově vzniknuvšího tělesa bývali obviňováni, že zakládají uskupení, které má být konkurencí hudebnímu spolku Dalibor, což ovšem Jindřich Čížek na valné hromadě, konané 19. ledna 1932, odmítá a říká, že je vedla jen láska k hudbě a že zprvu neměli ani zájem vystupovat veřejně. Až postupně, jak členů přibývalo, převládli ti, kteří byli zároveň členy Sokola. Právě proto se tento kroužek nakonec ustanovil jako hudební odbor Sokola. Nejprve se jednalo o kvintet, který se postupně rozrostl na oktet.¹⁵⁶

Členů velmi rychle přibývalo, až vzniklo početné těleso. Mezi další významné členy uskupení patřil Josef Jelínek od roku 1922, Jaroslav Herden od roku 1923 a Josef Šrytr od roku 1924. V následujících letech pak tito nadšenci koncertovali při různých příležitostech souvisejících s činností TJ Sokol. Počátkem roku 1921 byly nakoupeny nové noty a hned se začalo s přípravou na první členskou akademii. Hudební kroužek Sokola měl tehdy 14 členů.¹⁵⁷ Pak nastala přestávka ve zkouškách a v hudební produkci z důvodu odchodu tří členů.¹⁵⁸ Činnost hudebního odboru byla znovu započata až začátkem března 1922, kdy byli přibráni dva noví členové. Celý soubor koncertoval buď v komornějším obsazení jako kvartet či kvintet, v salonním obsazení, nebo v obsazení tzv. velkého orchestru čítajícího kolem 30 členů.¹⁵⁹ Hudební odbor býval při některých produkcích doplňován Rychnovskou dechovou hudbou, která svými dechovými nástroji doplňovala smyčcovou část orchestru Sokola.¹⁶⁰ Díky tomu mohl existovat plnohodnotný symfonický orchestr. Některé nástroje byly součástí inventáře spolku¹⁶¹, avšak většina nástrojů byla majetkem samotných členů.¹⁶²

---

¹⁵⁶ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Tělocvičná jednota Sokol, inv. č. 46/53, kart. 46, Kniha zápisů schůzí 1930 - 1946.

¹⁵⁷ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Tělocvičná jednota Sokol, inv. č. 46/106, kart. 49, Kniha zkoušek a produkcí 1921 – 1925.

¹⁵⁸ Byli to Hilgartner, Kladiava a Marek.

¹⁵⁹ Na konci roku 1932 měl hudební odbor celkem 39 činných členů.

¹⁶⁰ RUFFER, Josef. Padesát let orchestrálního sdružení Osvětové besedy v Rychnově nad Kněžnou. In: *Orlické hory a Podorlicko 4: Přírodou, dějinami, současností*. Rychnov nad Kněžnou: Okresní archiv a Museum Orlických hor, 1971, s. 257 - 282.

¹⁶¹ O inventáři se dozvídáme z pravidelných zpráv hospodáře hudebního odboru. Například roku 1937 byly majetkem hudebního odboru tyto nástroje: 2 trombony, horna, trubka, bicí nástroje s příslušenstvím, flétna, 3 klarinety, pikola, basa a 3 smyčce, hoboje, havajská flétna.

¹⁶² Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Tělocvičná jednota Sokol, inv. č. 46/53, kart. 46, Kniha zápisů schůzí 1930 - 1946.

Nejen spolek Dalibor měl potíže s docházkou a ukázněností některých svých členů. Ukazuje se, že obdobnou potíž řešil i hudební odbor Sokola, o čemž svědčí zpráva dirigenta, kterým byl ve třicátých letech Josef Jelínek¹⁶³: „...*dále žádám pány, by neodcházeli ze zkoušek před jejich ukončením. Musí-li někdo odejíti dříve, nechť požádá o to dirigenta. Rovněž i značné opoždění příchodu do zkoušek má býti omezeno.*“¹⁶⁴ Podobný příspěvek měl dirigent i na schůzi 11. května 1932: „*Úroveň našich výkonů by stoupla, kdyby všichni členové našeho sokolského tělesa docházeli pravidelně do zkoušek.*“¹⁶⁵ V této době byly konány většinou čtyři zkoušky měsíčně a účast členů na zkouškách se pohybovala kolem 20 členů.¹⁶⁶

V roce 1936 došlo k velkým změnám, co se týče řad funkcionářů hudebního odboru. Kvůli smrti syna Blahomíra rezignoval na funkci dlouholetý předseda odboru Jindřich Čížek. Předsedou pak byl zvolen Josef Jelínek, po němž se dirigentem stal Josef Šrytr. Rovněž dosavadní jednatel Josef Schauer se v tomto roce vzdal své funkce, kterou pak zastával Josef Kulička. Jindřich Čížek se jako činný člen vrátil v březnu 1938.¹⁶⁷

Konec třicátých let pochopitelně ovlivnila politická situace v zemi, což je znát i na počtu výborových schůzí hudebního odboru. Zatímco na počátku třicátých let se počet schůzek pohyboval kolem sedmi až osmi ročně, roku 1939 se výbor sešel jen dvakrát. Vzhledem k zásahům protektorátních úřadů, které se v Čechách ujaly moci, rapidně klesl počet veřejných koncertů i návštěvnost zkoušek. Pro názornost uvádím, že v roce 1933 odbor uspořádal celkem 42 produkcí, roku 1939 vystoupil pouze dvanáctkrát.¹⁶⁸

V dubnu roku 1941 byla Tělocvičná jednota Sokol rozpuštěna, a to samozřejmě i se svými odbory. Celý inventář hudebního odboru byl zabaven. Přesto však orchestr během války fungoval pod firmou Svazu lidových hudebníků.¹⁶⁹ Po válce byl Sokol znovu obnoven, avšak orchestr se chtěl z důvodu špatných zkušeností se spoluprací

---

¹⁶³ Josef Jelínek řídil orchestr s výjimkou dvou let až do svého zatčení 12. března 1943.

¹⁶⁴ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Tělocvičná jednota Sokol, inv. č. 46/53, kart. 46, Kniha zápisů schůzí 1930 - 1946.

¹⁶⁵ Tamtéž

¹⁶⁶ Tamtéž

¹⁶⁷ Tamtéž

¹⁶⁸ Tamtéž

¹⁶⁹ Jednalo se o firmu – „Volks – Musik – Verband in Böhmen und Mähren“

mezi hudebním odborem a Tělocvičnou jednotou Sokol, osamostatnit.¹⁷⁰ Tento návrh byl nakonec prosazen a vzniká tak kroužek, který si na výborové schůzi 10. července 1946 dal název Orchesterální sdružení v Rychnově nad Kněžnou a který ve druhé polovině dvacátého století působil pod záštitou Osvětové besedy až do osmdesátých let. Předsedou sdružení byl zvolen Josef Kulička a funkci dirigenta zastával Bedřich Ringl.¹⁷¹ V roce 1953 ho střídá Josef Šrytr, který umírá roku 1962 a funkci dirigenta orchestru po něm zastává ředitel rychnovské lidové školy umění Josef Dobeš pocházející z Kostelce nad Orlicí.¹⁷²

Orchestr se ve 2. polovině 20. století stal symfonickým tělesem čítajícím asi padesát vystupujících členů. Pořádal poměrně často výjezdy a výchovné koncerty nejen v blízkých městech, ale i v těch vzdálenějších. Příkladem mohou být koncerty v Letohradu, Žamberku, Jablonném nad Orlicí, Brandýse nad Orlicí, Náchodě, Rokytnici v Orlických horách atd.¹⁷³ V sedmdesátých letech představovalo obsazení orchestru 6 – 7 prvních houslí, 6 – 7 druhých houslí, 3 violy, 3 violoncella, 3 basy, flétnu, hoboj, 3 klarinety, fagot, 3 lesní rohy, 3 trubky, trombón, bicí a tympány.¹⁷⁴

6.2 Koncertní činnost

Hudební odbor koncertoval při nejrůznějších akcích jednoty Sokol, při oficiálních oslavách, členských večerech, akademiích, promenádních koncertech, při promítání němých filmů v biografu¹⁷⁵. Přesto však mezi hudebním odborem a samotnou jednotou Sokol panovaly někdy napjaté vztahy. Problémem bylo, že jednota neochotně přijímala poměrně značnou samostatnost hudebního odboru a údajně brala jeho účinkování na sokolských akcích jako samozřejmost. Ve své obsáhlé zprávě shrnující desetileté fungování hudebního odboru na valné hromadě 19. ledna 1932 se o tomto vyjadřuje Jindřich Čížek takto: „*Nesouhlasím s tím, že*

---

¹⁷⁰ Konkrétním problémům mezi hudebním odborem a TJ Sokol se více věnuji v úvodu následující kapitoly.

¹⁷¹ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Tělocvičná jednota Sokol, inv. č. 46/53, kart. 46, Kniha zápisů schůzí 1930 - 1946.

¹⁷² Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond Osvětová beseda v Rychnově nad Kněžnou, inv. č. 2, kart. 9, Zprávy o činnosti 1967 – 1969.

¹⁷³ KILIAN, E. Dobrá práce Orchesterální sdružení v Rychnově. *Jiskra Rychnovska*. 1960, 1(40).

¹⁷⁴ RUFFER, Josef. Padesát let orchesterálního sdružení Osvětové besedy v Rychnově nad Kněžnou. In: *Orlické hory a Podorlicko 4: Přírodou, dějinami, současností*. Rychnov nad Kněžnou: Okresní archiv a Museum Orlických hor, 1971, s. 257 - 282.

¹⁷⁵ Při těchto příležitostech hrál hudební odbor většinou jako smyčcový kvartet za doprovodu paní Včelákové na klavír.

*máme býti vždy hotovi na každé komando na čemkoliv účinkovati. Nejsme umělci, jsme však milovníci hudby, jsme dobrovolníci, nikoliv pouze námezdníci.*¹⁷⁶ Dalším konfliktem mezi odborem a jednotou byl výběr repertoáru. Jednota Sokol vyčítala odboru, že hraje příliš kusů klasických a požadovala více populární hudby. K tomu se vyjádřil předseda hudebního odboru Čížek na valné schůzi konané 24. ledna 1934 takto: „*Potřebujeme se někdy osvěžiti sami hudbou opravdu trvale krásnou, věčně svěží a nikoliv jen dočasně líbivou a uboze prchavou.*“¹⁷⁷ Dále kvetla spolupráce s divadelní jednotou Tyl, se školními institucemi, s družstvem pro postavení sokolovny, s Osvětovou komisí atd. Spolupráci hudební odbor rozvíjel i s organizacemi mimo Rychnov, například s dobročinnými spolky a sokolskými jednotami z Liberku, Javornice, Lupenice, Slatiny nad Zdobnicí či z Rokytnice v Orlických horách.¹⁷⁸

Ve dnech 26. a 27. února 1921 proběhlo první členské vystoupení hudebního kroužku Tělocvičné jednoty Sokol. Po roční přestávce soubor znovu vystoupil až 27. dubna 1922 na členském večírku, který se konal v Národním domě.¹⁷⁹ Dne 22. listopadu téhož roku vystoupil hudební odbor na okrskové tělocvičné akademii. Ve dvacátých letech hudební odbor Sokola pravidelně vystupoval jednak v rámci různých akcí ve Studánce, dále často spoluúčinkoval na mikulášských zábavách a šibřinkách. V červnu 1925 soubor spoluúčinkoval s žáky rychnovských národních škol při koncertě v rámci dětského dne.¹⁸⁰

Ve třicátých letech dvacátého století se hudebnímu odboru Sokola dařilo, svědčí o tom zápisy z jeho schůzí o velkém počtu koncertů v této době a rovněž o spokojenosti publika. Na velkém množství schůzek však dirigent stále poukazuje na nedostatečnou docházku. Významný byl koncert, který odbor uspořádal 8. března 1930 na oslavu osmdesátých narozenin prezidenta T. G. Masaryka. Tato oslava se pak konala pravidelně každý rok a hrány při ní byly zpravidla kusy od Bedřicha

---

¹⁷⁶ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Tělocvičná jednota Sokol, inv. č. 46/53, kart. 46, Kniha zápisů schůzí 1930 - 1946.

¹⁷⁷ Tamtéž

¹⁷⁸ Tamtéž

¹⁷⁹ Hrála se například Humoreska od Antonína Dvořáka či Noveleta I. a II. od Josefa Richarda Rozkošného.

¹⁸⁰ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Tělocvičná jednota Sokol, inv. č. 46/106, kart. 49, Kniha zkoušek a produkcí 1921 – 1925.

Smetany a Antonína Dvořáka. Například 6. března 1936 zahrál odbor na tomto koncertu předehru k Libuši a árii z Rusalky. Pravidelně se vystupovalo na sokolských akcích a při divadelních představeních pořádaných divadelní jednotou Tyl. Orchester nekonzertoval pouze v rámci města Rychnova nad Kněžnou, ale pořádal zájezdy i do okolních obcí.¹⁸¹

Dne 21. března 1931 byl uspořádán koncert ve dvoraně Národního domu v rámci oslav desetiletého trvání hudebního odboru rychnovského Sokola. Na tomto koncertu vystoupili houslový virtuos Karel Hršel, královéhradecký smyčcový kvartet a koncertní pěvkyně O. Pokorná. Na programu byly například kusy od Bedřicha Smetany, Antonína Dvořáka či Vítězslava Nováka. Během roku 1934 patřilo k hlavním úkolům hudebního odboru nacvičovat na koncert věnovaný k památce Bedřicha Smetany, který se konal 12. května. V roce 1935 se uskutečnila slavnostní akademie při otevření rychnovské sokolovny, na níž orchestr účinkoval a sklídl velký úspěch. Mezi dalšími koncerty, které měly úspěch a zároveň poněkud vybočují z tradičních zábav a akcí, byl koncert 31. března 1938 konaný při příležitosti oslav 750 let města Rychnova nad Kněžnou.¹⁸²

Po vypuknutí okupace se výrazně snížil počet veřejných produkcí hudebního odboru. Program jednotlivých vystoupení navíc musel být schválen a byl silně pod dohledem protektorátních úřadů. Příkladem může být vystoupení orchestru 21. listopadu 1940 na hudebním večeru, který pořádal Český svaz pro spolupráci s Němci. Na programu byly především skladby z per německých autorů. Úspěšným koncertem tohoto období byl koncert na oslavu dvaceti let trvání orchestru. Tento koncert se uskutečnil 22. března 1941 a spoluúčinkoval na něm mužský pěvecký sbor, smyčcový kvartet a žák Josefa Pokorného¹⁸³ A. Kubíček s doprovodem Zdeňka Matějky. Na programu byly například skladby od Dvořáka, Fučíka, Nedbala a Weise. Příkladem německých zásahů do hudební produkce byl koncert naplánovaný na

---

¹⁸¹ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Tělocvičná jednota Sokol, inv. č. 46/53, kart. 46, Kniha zápisů schůzí 1930 - 1946.

¹⁸² Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Tělocvičná jednota Sokol, inv. č. 46/160, kart. 55, Koncerty a hudební slavnosti 1886 – 1945.

¹⁸³ Josef Pokorný působil v době druhé světové války v Rychnově nad Kněžnou jako ředitel hudební školy. Byl členem orchestru.

květen 1944, který se měl konat na oslavu narozenin Bedřicha Smetany.¹⁸⁴ Avšak orchestru bylo zakázáno, aby byl koncert označen jako koncert na oslavu Smetanových narozenin, ale měl být nazván jen jako koncert ze skladeb Bedřicha Smetany.¹⁸⁵ O zásazích ze stran německých úřadů svědčí dopis, v němž úřady konání koncertu sice povolují, ale kromě podmínky týkající se názvu koncertu dále upozorňují: „*Pro zdejší dozorcí orgány budtež vyhrazena dvě vhodná místa okrajová k sedění... Zdůrazňuje se, že pořadatelé podniku, jakož i vedoucí funkcionáři spolku jsou odpovědni za udržení veřejného klidu a pořádku, jakož i vyvarování se jakékoliv Říši nepřátelské propagandy... Má-li býti představení plakátováno, jest plakátování provésti v řeči německé, příp. německé a české. Plakát jest před uveřejněním předložiti k cenzuře.*“¹⁸⁶

V roce 1946, kdy se orchestr přejmenoval na Orchesterální sdružení, byl uspořádán koncert na oslavu 25 let trvání tohoto uskupení. Tento slavnostní koncert se uskutečnil 16. listopadu 1946. Po skončení válečného konfliktu pokračovala koncertní produkce v podobném duchu jako před válkou. Orchester vystupoval při různých oslavách, zábavách a přehlídkách, pořádal také promenádní koncerty na rychnovském náměstí a stále se pokračovalo v tradici koncertů ve Studánce i ve spolupráci s divadelní jednotou Tyl. Během okupace orchestr často spolupracoval s pěveckými sbory a po válce v tomto pokračoval, neboť se ukázalo, že tato spolupráce je prospěšná. Mezi sbory, s nimiž orchestr spolupracoval, patřily například Prauzův sbor z Rychnova nad Kněžnou a pěvecký sbor závodního klubu z Týniště nad Orlicí.¹⁸⁷

Zajímavý je jistě koncert konaný 6. srpna 1950, který byl pořádán při příležitosti pobytu skladatele Václava Váčkaře v Rychnově nad Kněžnou. Na programu byly Váčkařovy skladby a sám Váčkař byl požádán, aby orchestr dirigoval.¹⁸⁸ Výsledkem prospěšné spolupráce orchestru s divadelním kroužkem Tyl bylo roku 1951 společné nastudování *Fidlovačky*, o dva roky později byla provedena

---

¹⁸⁴ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Tělocvičná jednota Sokol, inv. č. 46/160, kart. 55, Koncerty, hudební slavnosti 1886 – 1945.

¹⁸⁵ viz příloha č. III

¹⁸⁶ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Tělocvičná jednota Sokol, inv. č. 46/53, kart. 46, Kniha zápisů schůzí 1930 - 1946.

¹⁸⁷ Tamtéž

¹⁸⁸ Tamtéž

Noc na Karlštejně a o další dva roky později opera V studni¹⁸⁹ od Viléma Blodka a Zvíkovský rarášek od Ladislava Stroupežnického.¹⁹⁰

Ve druhé polovině dvacátého století odpovídala koncertní produkce duchu své doby a orchestr tedy kromě tradičních koncertů, vystupoval také na různých koncertech týkajících se komunistického režimu. Jednalo se například o koncerty na květnových oslavách nebo na oslavách měsíce přátelství. Například v roce 1962 orchestr zahajoval svým vystoupením v nově upravené jízdárně zasedání okresního výboru KSČ nebo roku 1971 hrál na koncertě při příležitosti padesátého výročí založení KSČ.¹⁹¹

Mezi velmi zajímavé a význačné hudební produkce patřil roku 1958 koncert, na němž byly provedeny dva klavírní koncerty od W. A. Mozarta za doprovodu orchestru. Účinkoval zde mladý klavírista Rudolf Rokl.¹⁹² Ten vystoupil v Rychnově spolu s tímto orchestrem znovu 20. května 1967.¹⁹³ Dalším úspěchem byl koncert roku 1960, kdy na programu byl mimo jiné koncert Es dur pro lesní roh s doprovodem orchestru od W. A. Mozarta, jehož sólový part přednesl profesor AMU a první hornista České filharmonie v Praze Vladimír Kubát.¹⁹⁴ V březnu roku 1971 byl uspořádán koncert na oslavu nedožítých osmdesátých narozenin dlouholetého dirigenta orchestru Josefa Jelínka.¹⁹⁵

Členové orchestru byli po celou dobu svého působení hudebníky amatéry, přesto však dosáhli vysoké umělecké úrovně. V době, kdy působil jako hudební odbor TJ Sokol a rovněž po jeho osamostatnění, byl orchestr velkým přínosem doplňujícím svou činností umělecké snahy ostatních rychnovských spolků.

---

¹⁸⁹ Při provedení této opery účinkovali sólisté lidové opery z Hradce Králové a pěvecké sbory.

¹⁹⁰ RUFFER, Josef. Padesát let orchestrálního sdružení Osvětové besedy v Rychnově nad Kněžnou. In: *Orlické hory a Podorlicko 4: Přírodou, dějinami, současností*. Rychnov nad Kněžnou: Okresní archiv a a Museum Orlických hor, 1971, s. 257 - 282.

¹⁹¹ Půl století úspěšné činnosti. *Jiskra Rychnovska*. 1971, **12**(1).

¹⁹² Orchesterální sdružení Domu osvěty v Rychnově nad Kněžnou. *Jiskra Rychnovska*. 1959, **9**(16).

¹⁹³ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond Osvětová beseda v Rychnově nad Kněžnou, inv. č. 4, kart. 9, Plakáty 1963 – 1970.

¹⁹⁴ KILIAN, E. Dobrá práce Orchesterální sdružení v Rychnově. *Jiskra Rychnovska*. 1960, **1**(40).

¹⁹⁵ Půl století úspěšné činnosti. *Jiskra Rychnovska*. 1971, **12**(1).

7. Pěvecký spolek Kolovrat

Kolovrat byl rychnovský mužský pěvecký spolek, jehož cílem bylo především zdokonalení sborového zpěvu, účinkování na rychnovských akcích a utužování lásky k hudbě.

7.1 Historický vývoj spolku

Kořeny spolku Kolovrat spadají ještě do roku 1868, kdy se zformoval mužský pěvecký spolek a pojmenoval se Kněžňan. Stanovy spolku byly schváleny 30. května 1868 a ještě téhož roku byl spolek přejmenován na Kolovrat. Nakonec tento spolek splynul s Občanskou besedou.¹⁹⁶

Aby měl spolek dostatek financí na pořádání akcí a nejrůznějších hudebních produkcí, ale také například na nákup notového materiálu, byly vybírány členské příspěvky. Ty byly stanoveny pro činné starší členy 10 Krejcarů měsíčně a pro činné mladší členy 20 Krejcarů měsíčně.¹⁹⁷

Na první valné schůzi, která se konala 23. května 1869, byl předsedou spolku zvolen František Beck a ředitelem František Jedlička. Na následující výborové schůzi bylo rozhodnuto, že jeden ze starších členů spolku Ignác Vrabec bude ve zpěvu cvičit mladší členy. Činnost pěveckého spolku Kolovrat dokládá, jak mezi sebou rychnovské spolky komunikovaly a jak spolupracovaly. Svědčí o tom zápis ze schůze konané 8. června 1869, na níž byl naplánován na 20. června 1869 výlet s hudbou do Černíkovic, kam byla pozvána i Občanská beseda, neboť někteří členové Kolovratu byli zároveň i členy besedy.¹⁹⁸

Na 18. července 1869 naplánoval Kolovrat hudební akademii, po níž se konala taneční zábava. Stejně jako ostatní rychnovské spolky se i Kolovrat účastnil výletů na Studánku, které byly spojeny s hudební a taneční zábavou. Například 19. září se spolek zúčastnil výletu studujících na Studánku, kde pak přednesl tři sbory. V roce

---

¹⁹⁶ SVOBODA, Antonín a Tomáš KOUŘIL. *Dějiny Rychnova nad Kněžnou: Opíraje se o výpisky, jež z knih městských a soudních učinil Tomáš Kouřil, a užívaje městského archivu, musea a jiných četných pramenů sepsal Antonín Svoboda*. Rychnov nad Kněžnou: Karel Rathouský, 1924, s. 363-388.

¹⁹⁷ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Hudební spolek Kolovrat, inv. č. 55, sign. 1, Kniha zápisů schůzí 1869 – 1878.

¹⁹⁸ Tamtéž

1870 se jednatelem spolku stal August Sedláček¹⁹⁹. Na schůzi výboru 20. února 1870 bylo rozhodnuto, že spolek Kolovrat bude jednou za měsíc pořádat větší zkoušku ke společné zábavě a pěstování zpěvu, dále že jednou měsíčně bude alespoň jedna hudební a pěvecká zábava pro přispívající členy spolku. Dále bylo rozhodnuto o provozování zádušní mše za zemřelé členy jednou ročně. V tomto roce také Kolovrat začíná spolupracovat s divadelníky. Pravidelným se stalo pořádání akademie k počtě hraběte Kolovrata a také účastnění se silvestrovských zábav každý rok.²⁰⁰

Ve druhé polovině roku 1870 a v první polovině roku 1871 si spolek prošel menší krizí, nebyly totiž řádně vybírány členské příspěvky a spolek se tak dostal do finanční tísně. Dne 2. srpna 1871 byla uspořádána mimořádná valná hromada, na níž se o této krizi diskutovalo. Členové se nakonec shodli, že spolek bude pokračovat, že si vypůjčí 80 Zlatých od Občanské záložny na zaplacení dluhu panu c. k. notáři a že členské příspěvky musí být pro příště vybírány poctivě.²⁰¹

Od roku 1871 měl spolek nového předsedu. Stal se jím Josef Beer. Zajímavé je, že schůze Kolovratu se konaly buď poměrně dosti nepravidelně, nebo se zápisy z těchto schůzí nedochovaly, či se vůbec nevedly. Například z let 1872 – 1875 se nedochoval ani jeden protokol ze schůze spolku. Zápisy z dalších schůzí jsou velmi strohé a nejsou tam uvedeny žádné důležitější informace.²⁰² V těchto letech činnost spolku pomalu upadala a nakonec v roce 1879 Kolovrat splynul s hudebním odborem Občanské besedy.²⁰³

7.2 Korespondence

Díky dopisu Jana K. Krakovského hraběte z Kolovrat máme k dispozici doklad o tom, jakým způsobem proběhla změna názvu spolku hned na počátku jeho

---

¹⁹⁹ August Sedláček působil v Rychnově nad Kněžnou jako středoškolský učitel dějepisu. Stal se významným český historikem, heraldikem, sfragistikem, genealogem a autorem patnáctidílného díla *Hrady, zámky a tvrze království Českého*.

²⁰⁰ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Hudební spolek Kolovrat, inv. č. 55, sign. 1, Kniha zápisů schůzí 1869 – 1878.

²⁰¹ Tamtéž

²⁰² Tamtéž

²⁰³ STRÁŽNICKÁ, Alena, Josef JUZA a Jindřich ŠROM. *Historie města Rychnova nad Kněžnou v datech*. Rychnov nad Kněžnou: Městský národní výbor, 1988, s. 110.

existence.²⁰⁴ Tento dopis je datován na 19. září 1868 a jedná se o odpověď na dopis od nově založeného sboru Kněžňan, kterým ho tento pěvecký spolek žádá, aby převzal patronát nad tímto spolkem a aby se spolek pak mohl nazývat podle jeho rodového jména, tedy Kolovrat. Hrabě souhlasí, chválí snahy spolku, zdůrazňuje, že je tímto návrhem poctěn a přikládá k založení spolku 100 Zlatých.²⁰⁵

Přestože mužský pěvecký spolek Kolovrat neměl tak dlouhého trvání jako ostatní spolky, kterým se v této práci věnuji, jeho činnost dokresluje mapu uměleckých snah a počínů, k nimž v Rychnově nad Kněžnou docházelo v šedesátých a sedmdesátých letech 19. století opravdu v hojné míře.

---

²⁰⁴ viz příloha č. IV

²⁰⁵ Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Hudební spolek Kolovrat, inv. č. 55/2, kart 59, Děkovný dopis hraběte Kolovrata.

8. Kocourkovští učitelé

Pěvecké Sdružení Učitelů Kocourkovských, zkráceně P. S. U. K. byl pěvecký satirický, komický a recesistický soubor, jehož členové se rozhodli parodovat velká pěvecká tělesa. Nejprve působili jako uskupení amatérské, později pak jako poloprofesionální sbor. O charakteru „amatérství“ souboru informuje kronika: *„Prohlašují se za amatéry a jsou amatéry v krásném významu toho slova: člověk, který miluje své umění, jež je mu pro potěšení, a nic více: cože jest mnoho. Amatérství nevylučuje umění, naopak. Kocourkovští si vytvořili formu, kterou ovládají do virtuozity. Mají své, docela své kocourkovské zpěváctví, jež nechce být ničím a to, čím chce být, je beze zbytku.“*²⁰⁶ Toto pěvecké těleso se vyprofilovalo jako ustálený a vyspělý soubor na konci 20. let 20. století, velmi úspěšný a známý byl v letech 1930-1949. Avšak úplné počátky Kocourkovských učitelů spadají ještě do období těsně před první světovou válkou.

8.1 Historický vývoj

V roce 1914 v Rychnově nad Kněžnou toto parodické pěvecké sdružení založili studenti místního gymnázia v reakci na řadu vystoupení předních učitelských pěveckých těles, která před válkou zažívala své vrcholné období a vystupovala i v Rychnově, Náchodě a Dobrušce. Poprvé se studenti sešli a začali nacvičovat v květnu 1914 v domku zvaném Katovna v pustém lese, kde měli studenti privát.²⁰⁷ Tato vystoupení rychnovské septimány a oktávány inspirovala k založení vlastního souboru, přičemž si kladli za cíl publikum především pobavit, a to na základě parodie výše zmíněných učitelských sborů. V kronice se k počátkům Kocourkovských učitelů píše: *„Jedné květnové soboty roku 1914 byli občané, bydlicí v sousedství starostudentského kvartýru, zvaného Katovna v pustém lese, vystrašení srdcervoucím řevem. To studenti doma zpívali. Občané a živnostníci kolem bydlicí velmi na to*

---

²⁰⁶ Kronika města Rychnov nad Kněžnou-1940. *Rychnov nad Kněžnou, Státní okresní archiv* [online]. Rychnov nad Kněžnou: 2015 [cit. 20. 5. 2015] s. 1121. Dostupné na: <http://vychodoceskearchivy.cz/rychnovnadkneznou/rychnov-nad-kneznou/>

²⁰⁷ *Kocourkovští učitelé se zpovídají, aneb, Chudí hoši, kteří se proslavili*. Praha: Českomoravský Kompas, 1939, s. 12.

*žehrali a hubovali, řkouce, že by bylo lépe, kdyby si studenti hleděli raději knížek a učili se...*²⁰⁸

Předválečnou podobu sboru tvořilo dvanáct studentů, k nimž patřili zakladatel skupiny Josef Káš, jeho bratr Václav Káš a Svatopluk Venta. U ostatních studentů bohužel jména neznáme. V této době soubor vystupoval převážně s písněmi převzatými od jiných autorů, s různými deklamovánkami, aktovkami, avšak hlavním číslem jejich programu byla jejich první připravovaná parodie Balada na váhu. Jednalo se o parafrázi sboru od Vítězslava Nováka s tím rozdílem, že Novák oslavuje řeku Váh a v názvu skladby je tedy velké „V“. Kocourkovští však zpívali o obyčejné váze a z Novákova sboru využili prvních osm a posledních osm taktů. Kocourkovští učitelé v této „rychnovské éře“, jak toto období později sami nazývali, vystupovali převážně na Šibřinkách a sokolských vystoupeních v okolí.²⁰⁹

Činnost uskupení na pět let přerušila první světová válka. Po válce se bývalí rychnovští studenti stále scházeli, mezi nimi i členové původního souboru - student medicíny Josef Káš a student práv Svatopluk Venta, kteří při vzpomínání na rychnovské období přišli s nápadem těleso obnovit. Od roku 1919 začal sbor pravidelně vystupovat v kabaretu Červená sedma. Byl to politický a literární kabaret, pro nějž právě tato doba kolem první světové války byla obdobím největší slávy. Kabaret založil a vedl Dr. Jiří Červený a od roku 1918 působil v hotelu Centrál v Hyberské ulici. Právě v době, kdy sbor vystoupil na generálce v kabaretu Červená sedma, byl poprvé v plné šíři publikován název souboru - Pěvecké sdružení učitelů Kocourkovských, tedy P. S. U. K. Vystupovalo jich asi deset, někdy o něco více, někdy méně. Mezi členy, kteří v této době ve sboru působili, patřili: první tenoři: Václav Kohout, Zdeněk Jindra, Emil Bernard, druzí tenoři: Bohumír Bernard, Rudolf Beneš, František Husa, Karel Vihan, první basy: Heřman Krsek, Josef Pokorný, Josef Kopecký, Václav Hanýk, druzí basy: Václav Káš, Svatopluk Venta

---

²⁰⁸ Kronika města Rychnov nad Kněžnou-1940. *Rychnov nad Kněžnou, Státní okresní archiv* [online]. Rychnov nad Kněžnou: 2015 [cit. 20. 5. 2015] s. 1117. Dostupné na:

<http://vychodoceskearchivy.cz/rychnovnadkneznou/rychnov-nad-kneznou/>

²⁰⁹ KÁŠ, Svatopluk. *Kocourkovští učitelé: Jejich historie a tvorba*. Praha: Dokořán, 2008, s. 11-14. ISBN 978-80-7363-133-8.

a dirigent Josef Káš.²¹⁰ Účinkování Kocourkovských v Červené sedmě bylo velmi úspěšné, což nám potvrzuje kronika: „*Kritiky listů byly vesměs příznivé a dokonce velmi pochvalné. Mnohé hudební špice přišly se na nás podívat – Ostrčil, Suk, Spilka, Doležil, Novák; nebožtík Oskar Nedbal se jednou smál, div nespádl z lóže.*“²¹¹ V další sezóně již vystupovali i v Rokoku pro cizince²¹². Kocourkovští učitelé nevystupovali pouze v Červené sedmě, ale také v Hašlerově kabaretu v lucerně, a rovněž měli i vystoupení v Hlávkově studentské koleji, ve Spolku českých mediků a pořádali také zájezdy do východních Čech, hlavně do Rychnova nad Kněžnou, Dobrušky, Náchoda a Hronova. Roku 1921 však Červená sedma zanikla a s tím, jak jednotliví členové dokončovali studium a zakládali rodiny, začalo se rozpadat i uskupení Kocourkovských.

K obnovení souboru Kocourkovských učitelů došlo ve druhé polovině dvacátých let, kdy se stále scházivali jeho dva bývalí členové. Byli to Josef Káš a Svatopluk Venta, kteří v této době již působili jako lékaři v Praze. Nejprve se jednalo pouze o nápad připravit nějaké kabaretní představení po plánovaném tenisovém meziměstském utkání v Rychnově nad Kněžnou. Vystoupení mělo velký úspěch, a tak soubor pokračoval v pořádání řady večírků při nejrůznějších příležitostech. K hlavním příčinám úspěchů rozhodně patřil štěstí při nabírání nových členů souboru. Původní členové z doby působení v Červené sedmě byli nenávratně rozptýlení po republice. Z původních členů to byli Josef Káš, Svatopluk Venta a Jan Thorš. Podařilo se jim angažovat Jaroslava Kotana, barytonistu, kterého znal Josef Káš ze pražského pěveckého spolku Fibich. Dalším velkým přínosem pro sbor byl klavírista Julius Kalaš, kterého doporučil Josef Suk v této době rektor pražské konzervatoře. Díky němu začali Kocourkovští pracovat s cílem, aby jejich repertoár byl čistě vlastní tvorbou. V tomto směru rovněž přispěl další z nových členů, a to Karel Hrnčír, který se stal autorem textů většiny čísel Kocourkovských učitelů.

---

²¹⁰ Kocourkovští učitelé se zpovídají, aneb, Chudí hoši, kteří se proslavili. Praha: Českomoravský Kompas, 1939, s. 18.

²¹¹ Kronika města Rychnov nad Kněžnou-1940. Rychnov nad Kněžnou, Státní okresní archiv [online]. Rychnov nad Kněžnou: 2015 [cit. 20. 5. 2015] s. 1121. Dostupné na:

<http://vychodoceskearchivy.cz/rychnovnadkneznou/rychnov-nad-kneznou/>

²¹² Zde zpívali pod názvem The Goddam Teacher Singers.

Soubor rozšiřoval jak repertoár, tak i počet koncertů, a rovněž přibírali další členy. Byl to jednak Ludvík Cihlák a Karel Perner, rovněž lékaři. Avšak kvůli své profesní kariéře nezůstali v souboru déle než tři roky. V této době soubor opustil také Jan Thorš, který se musel na žádost otce začít věnovat obchodu. V tomto období Kocourkovští zkoušeli přijímat do souboru také ženy, avšak tato spolupráce nikdy nebyl dlouhodobá a neosvědčila se z nejrůznějších důvodů.²¹³

Kolem roku 1930 se také začala proměňovat podoba vystoupení Kocourkovských učitelů. Sami členové souboru, především Karel Hrnčíř a Julius Kalaš, psali stále nové písně, byly vypuštěny aktovky a program byl téměř celý sestaven z pěveckých čísel. V této době navíc začalo vystupování Kocourkovských učitelů v rozhlase, poprvé 25. ledna 1930. Tehdy se ještě jednalo o kombinovaný kabaretní program. První samostatné vystoupení, trvající půl hodiny, se uskutečnilo 4. ledna 1931 v Radiožurnálu. Program byl úspěšný, a tak dalších vystoupení v rozhlase přibývalo.

Zajímavá je rovněž plánovaná spolupráce s Voskovcem a Werichem, ke které ale nakonec nedošlo. Na konci roku jim přišlo pozvání do Osvobozeného divadla a členové souboru nadšeně přijali. Bylo jim přislíbeno společné účinkování v příští revui Osvobozeného divadla. V tuto chvíli začali Karel Hrnčíř a Julius Kalaš horečně pracovat na nových skladbách pro společné vystoupení s Voskovcem a Werichem. Nakonec však ze spolupráce sešlo, ukázalo se totiž, že na plánovaném vystoupení se budou hrát jen skladby od Jaroslava Ježka. To se Kocourkovským učitelům nelíbilo, a i když je vystupování v Osvobozeném divadle lákalo, nakonec odmítli. Ovšem se skladbami, které si pro revue připravili, pak vystupovali a byli s nimi úspěšní. Byly to například skladby Kaktus, Romance ze Santa Fé a Balada o hřídeli osmkrát zalomené²¹⁴, která se stala jednou z jejich nejpopulárnější skladbou. Její text byl uveden v pravidelné příloze časopisu Mogul a byla i jednou ze skladeb na gramofonové desce Ultraphon. Ve 30. letech začaly některé jejich skladby vycházet rovněž tiskem nejprve u Em. Starého a pak u Mojžíra Urbánka.

---

²¹³ Při různých příležitostech s nimi účinkovaly tyto dámy: Eva Žďárská, Marie Mikešová, paní M. Hlávková, paní Štoková, Jarmila Vacková, Míla Roubíčková a M. Fantlová, V. Černohorská, E. Stibitzová

²¹⁴ viz příloha č. V

V této době došlo k rozšíření řad Kocourkovských učitelů. Na konci dvacátých let se soubor skládal z pěti stálých členů, a to ze čtyř zpěváků²¹⁵ a jednoho klavíristy²¹⁶. Jedním ze tří nových členů se stal Miroslav Zápál, přítel Karla Hrnčíře, který ho znal jako slušného kreslíře. Se vzrůstající zájmou veřejnosti a novinářů se objevila potřeba začít propagovat soubor plakáty, kresbami a karikaturami, a proto byl do souboru jako kreslíř a výtvarný propagandista přijat Miroslav Zápál. Ukázalo se, že je i výborným zpěvákem, a přidal se tedy k souboru. Dalším z nových členů byl Miroslav Čadský, kterého slyšel Josef Káš na koncertu pěveckého sboru Typografie. Kocourkovští Čadského přemluvili, aby se přidal k nim. Další postavou, kterou Kocourkovští potřebovali, byl konferenciér. Dosud se o tuto úlohu dělili jednotliví členové souboru, ale chtěli mít někoho stálého. Nakonec angažovali Jaroslava Procházku²¹⁷, který vyplnil prostředníka mezi publikem a zpěváky. Na konci roku 1931 se již složení souboru zcela stabilizovalo. Tvořilo jej tedy osm členů: tenoři Miroslav Čadský, Karel Hrnčíř, Miroslav Zápál, basy Josef Káš, Jaroslav Kotan a Svatopluk Venta, konferenciér Jaroslav Procházka, a klavírista Julius Kalaš.²¹⁸

Po ustálení této sestavy začíná vrcholné období činnosti Kocourkovských učitelů. Počet vystoupení se výrazně zvýšil. V letech 1926-1929 jich bylo jen několik ročně, roku 1931 už jich bylo 52, o rok později 1932 již 71 a v následujících letech toto číslo kolísalo kolem 70 koncertů ročně. Těsně před druhou světovou válkou nastal pokles, během války však počet koncertů vzrůstal a vrcholem pak byl rok 1943, kdy Kocourkovští učitelé vystoupili na 116 koncertech. Pak už se soubor držel na cca 70 koncertech za rok až do roku 1949, kdy ukončil svou činnost.

V tomto vrcholném období, tedy v letech 1931-1949 tvořili Kocourkovští učitelé i operety, a to především roku 1934. Příkladem je opereta o třech dějstvích, na které se autorsky podíleli Julius Kalaš, Karel Hrnčíř, Josef Káš a Jaroslav Procházka *Láska nezná hranice*, která měla premiéru 19. června 1934. Pokračovalo vystupování

---

²¹⁵ Karel Hrnčíř, Josef Káš, Jaroslav Kotan, Svatopluk Venta

²¹⁶ Julius Kalaš

²¹⁷ Vystupoval někdy pod pseudonymem Jára Tonar.

²¹⁸ KÁŠ, Svatopluk. *Kocourkovští učitelé: Jejich historie a tvorba*. Praha: Dokořán, 2008, s. 20-38. ISBN 978-80-7363-133-8.

souboru v rozhlase a stále častější byli koncerty mimo Prahu.²¹⁹ V těchto letech je pozval ke spolupráci i film. Byli to například filmy Kariéra Pavla Čamrdy, Obrácení Ferdýše Pištory a U nás v Kocourkově²²⁰. Ultraphon M. Urbánka jim pravidelně vydával gramofonové desky.

Texty Kocourkovských učitelů se záměrně přísně vyhýbali jakýmkoliv politickým konotacím. Výjimkou byly výrazně protiněmecké skladby, s nimiž soubor vystoupil na Všesokolském sletu v roce 1938. Byly to například skladby Rasová²²¹, Staré pověsti české. Premiéra sletového programu Kocourkovských učitelů se uskutečnila dne 28. června 1938 v karlínském divadle Varieté. K tomuto programu členové souboru nastudovali řadu nových písní a sami si navrhli potřebné kostýmy. Mimo Kocourkovské učitele účinkoval ve Varieté i taneční soubor Elly Stibitzové a orchestr Smiling-Boys.²²² V kronice Kocourkovských učitelů je možno si přečíst článek, který dotýká i právě politického zaměření souboru: „...*Kocourkovští právě pro tuto svou vadu, která se projevuje úchylnou náchylností k nejvšednějším věcem člověka, jsou vystaveni oprávněně výtce, že jsou politicky nemastní, neslaní...*“²²³

Po německé okupaci 15. března 1938 Kocourkovští uvažovali o emigraci. Věděli totiž, že na jejich vystoupení na Všesokolských sletech chodili němečtí pozorovatelé, a tak se obávali jejich postupu proti souboru. Rozhodli se ale nakonec zůstat²²⁴ a upravit svůj program, z něhož vypustili všechno, co by někdo mohl považovat za závadné. Například vyřadili píseň, kterou pro ně napsal Jaroslav Ježek, který emigroval spolu s Voskovcem a Werichem.²²⁵ Kocourkovští učitelé se však přece jen dostali do situace, kdy jim hrozilo stíhání protektorátními úřady. Šlo o to, že program každého koncertu bylo nutné přeložit a předložit na německém úřadu pro cenzurní záležitosti veřejného provozování uměleckých děl. Právě tam se Karel

---

²¹⁹ Louny, Kolín, Hradec Králové, Chrudim, Kouřim, Plzeň, Brno, Prostějov, Přerov, Olomouc, Moravská Ostrava atd.

²²⁰ V tomto filmu měli samostatné vystoupení, kdy tvořili uvítací pěvecké těleso při příjezdu J. Wericha.

²²¹ viz příloha č. VI

²²² Dnes zahajují „Kocourkovští“ ve Varieté. *Telegraf*. 1938

²²³ *Kocourkovští učitelé se zpovídají, aneb, Chudí hoši, kteří se proslavili*. Praha: Českomoravský Kompas, 1939, s. 18.

²²⁴ Mimo jiné i proto, že věděli, že se jako zpěváci v cizině neuziví. Jejich program totiž vycházel čistě z českého kulturního prostředí.

²²⁵ KÁŠ, Svatopluk. *Kocourkovští učitelé: Jejich historie a tvorba*. Praha: Dokořán, 2008, s. 41. ISBN 978-80-7363-133-8.

Hrnčář musel spolu s Josefem Kášem dostavit a vysvětlit píseň Balada o hřídeli osmkrát zalomené. Překlad totiž zněl: „Die achtmal gebrochene Achse“, tedy osmkrát zlomená osa. Německý úředník považoval za urážku uvádět píseň, zpochybňující vojenský svazek Velkoněmecké Říše a Itálie. Situace se nakonec vysvětlila hned, když byl zajištěn překlad celé písně a když bylo prokázáno, že píseň nemá nic společného s vojenskou situací.²²⁶ Během války se jim nakonec dařilo, o čemž svědčí jednak jejich pokračující práce ve filmu a také, že právě ve čtyřicátých letech, koncertovali vůbec nejvíc. Roku 1943 to bylo 116 koncertů.

Do této doby ve filmových snímcích vždy vystupovali jako pěvecká tělesa, nyní však v něm přímo účinkovali. Příkladem je film *Katakomby*, veselohra od Martina Friče, kde ztvárnili archivní úředníky a stanuli vedle herců doby – Vlasy Buriana a Adiny Mandlové. Když se celý sbor zpovídal novinář z listu Národní politika a ptal se, zda jsou Kocourkovští jako filmové hvězdy spokojeni, odpověděl mu Jaroslav Kotan: „*Z nás nikdy nemohou být hvězdy – poněvadž hvězda je vždy jedna – a nás je celkem osm. To nanejvýš by snad z nás mohlo být souhvězdí....*“²²⁷. Rovněž se zde velmi přívětivě vyjadřují o režiséru Martinu Fričovi.²²⁸ Dále to byl například film *Z českých mlýnů*, kde hráli členy cyklistického klubu. Během války pokračovala i operetní tvorba Kocourkovských učitelů např. opereta o rybách a strašidlech *Berou...Berou?* z per Karla Hrnčáře a Julia Kalaše na libreto Bedřicha Vilského. Na konci války došlo ke změně ve složení souboru. Jaroslav Kotan už byl unaven z cestování po zájezdech, a proto v souboru skončil. Nahradil ho Ota Pražák.

Krátce po skončení války měli Kocourkovští učitelé koncert 26. 5. 1945 ve Sladkovského sále v Obecním domě. Zde vystoupili s novými písněmi: *Už je konec války* a *Už je Amen*. Jinak stále vystupovali s vybranými částmi starého programu. Úplně novým program uvedli až 12. března 1946 na vystoupení ve velkém sále Lucerny při příležitosti výročí svého tisícího koncertu. Tento program zahrnoval

---

²²⁶ KÁŠ, Svatopluk. *Kocourkovští učitelé: Jejich historie a tvorba*. Praha: Dokořán, 2008, s. 207 - 208. ISBN 978-80-7363-133-8.

²²⁷ Kocourkovské souhvězdí zářilo na Barrandově. Kocourkovští učitelé hovoří o svých filmových dojmech, čili o tom, jak P. S. U. K. byl zachycen na filmový pás a zvuk, *Polední národní politika*, 1940

²²⁸ Tamtéž

například konferenci *Na stadickém gruntě*, kankán *Polednice*, *Píseň o poštovní známce*, *Já rád zpívám v koupelně* či *Rybí madrigal*.

V květnu roku 1947 se Kocourkovští učitelé účastnili zájezdu české výpravy filmařů do Velké Británie na festival československého filmu a měli zde několik koncertů. Soubor byl do výpravy zařazen na žádost britských filmařů, kteří předtím navštívili Československo a Kocourkovští učitelé se jim velmi zalíbili. Během zájezdu se uskutečnilo celkem 24 vystoupení. Pro britské publikum si sbor připravil dvě nové písně: *How do you do?* a *Alexandrův Rag-time*. První ze skladeb měla anglicko – český text na melodii známé skladby *Škoda lásky*. Zajímavé je, že nikdo z nich neuměl nijak zvlášť dobře anglicky. Konferenciér sboru si dokonce nechal své texty přeložit do angličtiny, napsal si je foneticky a naučil se je nazpaměť se správným přízvukem.²²⁹ Kritiky na Kocourkovské učitele v britském tisku byli velmi příznivé a sbor byl zván, aby přijel znovu příští rok. Avšak po únoru 1948 to již nebylo možné.

Komunistický režim nebyl s hudební produkcí souboru spokojen. Kocourkovským bylo novou politickou mocí stále častěji vyčítáno, že jejich čísla neodpovídají estetickým požadavkům režimu. Že neobsahují budovatelské písně oslavující šťastné zítřky socialismu. Situace byla stále horší, a tak sbor raději svou činnost ukončil.

V následujících letech soubor Kocourkovských učitelů veřejně nekonzertoval, činnost Kocourkovských se omezila jen na občasné a výjimečně vystupování při různých příležitostech pro přátele a známé. Další výraznou změnou byl odchod Julia Kalaše, který se stal profesorem na FAMU, musel vstoupit do Komunistické strany a výraznější kontakty se sborem ukončil. Nahradil ho Rudolf Kubánek, který pro sbor sice neskládal nové skladby, ale zvládl výborně repertoár kocourkovských ze starších čísel.

Po roce 1953. kdy zemřel Stalin, došlo k určitému uvolnění politické atmosféry v Československu a Kocourkovští učitelé dostali nabídku na natočení gramofonové desky. Přišly pak další nabídky na koncerty a členové souboru dali tedy

---

²²⁹ KÁŠ, Svatopluk. *Kocourkovští učitelé: Jejich historie a tvorba*. Praha: Dokořán, 2008, s. 48-49. ISBN 978-80-7363-133-8.

dohromady program složený ze starších čísel, s nímž pak vystupovali v letech 1956-1959. Program nazvali *Kocourkovští ještě po dvaceti letech*.²³⁰ Po roce 1959 Kocourkovští učitelé definitivně přestali oficiálně existovat a jen občas zpívali na různých akcích pro přátele.

Roku 2007 bylo tečkou za působením souboru rozboření domu v Rychnově nad Kněžnou, kde celý příběh Kocourkovských učitelů vlastně začal. Domek, kde na jaře roku 1914 bydleli na privatě místní gymnazisté a kde začali poprvé nacvičovat svá parodická čísla, zmizel stejně jako například rodný domek Karla Poláčka a chudobinec, kde žila slavná postava z Poláčkovy knihy *Bylo nás pět Zilvar z chudobince*.²³¹

8.2 Tvorba

Jak již je uvedeno výše repertoár Kocourkovských učitelů se výrazně změnil s příchodem Julia Kalaše. Po jeho příchodu se členové sboru rozhodli, že všechna čísla budou přísně vlastní tvorby. Hlavním cílem souboru bylo komično a jejich jedinými prostředky byla hudba a slova, nepoužívali výraznou mimiku a gesta jen výjimečně, žádné kostýmy, líčení či masky. V oblasti textu využívali k docílení humorného účinku tři zásady. Jednak to byl rým, který často postavili až nad smysl textu. Další zásadou byla nutnou pointy, která měla být vždy v posledním verši, nejlépe v posledním slovu. Právě kombinace faktoru překvapení s jadrným rýmem byla podle Kocourkovských učitelů tajemstvím úspěchu. Třetí ingrediencí a zásadou, kterou Kocourkovští učitelé proklamovali, bylo užívání nejrůznějších frází, rčení, citátů, hesel, textů ze známých lidových či literárních děl, nebo dokonce i reklam.²³² Po hudební stránce postupovali Kocourkovští podobně, tedy spojovali známé motivy a témata z nejrůznějších zdrojů a díky skladateli Juliovi Kalašovi, který měl smysl pro improvizaci a hudební parodii, mohly vzniknout skladby vtipné a zajímavé.²³³

---

²³⁰ KÁŠ, Svatopluk. *Kocourkovští učitelé: Jejich historie a tvorba*. Praha: Dokořán, 2008, s. 50-54. ISBN 978-80-7363-133-8.

²³¹ KRÁM, Josef. V Rychnově zmizel rodný dům Kocourkovských učitelů. U nás v kraji: Čtvrtletní zpravodaj královéhradeckého kraje. 2007, 6.

²³² Klasickou ukázkou spojení všech třech zásad je parafráze písně: „Na tom pražském mostě vítr fouká sprostě, kašel Živou potírejte, obuv Baťa noste, ona se vám zazelená, ale neporoste.“

²³³ *Kocourkovští učitelé se zpovídají, aneb, Chudí hoši, kteří se proslavili*. Praha: Českomoravský Kompas, 1939, s. 68 – 85.

Bylo jim někdy vytýkáno, že ve svých písních citují české texty a nápěvy, a tím že zlehčují a zesměšňují českou hudební tvorbu. Tento názor považovali za velkou křivdu a ve své optimistické knížce, vytvořené při příležitosti dvaceti let existence sboru, se hájí: „...*poměr Kocourkovských k skutečnému umění je velmi vážný a jejich úcta k velkým národním jménům není menší tím, že použijí zlidovělých takřka citátů z jejich děl, třeba snad v rámci veselém. Zesměšňovati a karikovati nevkusné šlágry dneška, trampské písničky a tanga naplněná falešnou sentimentalitou, nebo tzv. lidové písně městských dvorů a periferií – ano, to je programem Kocourkovských...*“²³⁴

---

²³⁴ *Kocourkovští učitelé se zpovídají, aneb, Chudí hoši, kteří se proslavili.* Praha: Českomoravský Kompas, 1939, s. 84.

9. Závěr

V této diplomové práci jsem se snažila zmapovat činnost českých rychnovských hudebních spolků v časovém rozmezí sta let. V tomto sledovaném období, od poloviny devatenáctého století do poloviny století dvacátého, probíhal v Rychnově nad Kněžnou značný kulturní vzestup, jenž byl spojen s koncerty, zábavami a dalšími akcemi, které pro obyvatele města organizovaly právě spolky, čímž úspěšně vytvářely dobré kulturní prostředí ve městě. Bylo to možné mimo jiné díky celé řadě nadšených hudebníků a zpěváků, kteří zde působili, přičemž někteří z nich byli hudebně vzdělanými muzikanty, avšak velká část z nich byla nadšenými hudebními amatéry. Intenzivní rozkvet spolkového života od poloviny 19. století byl nastartován díky předcházejícímu historickému vývoji Rychnova, kdy zde už ve středověku působila jak literátská bratrstva, tak i řada významných hudebních osobností. V samotném Rychnově i v celém regionu kolem tohoto města vznikalo mnoho zdařilých kancionálů.

Zformování jednotlivých spolků, ať už hudebních, divadelních nebo recitačních, probíhalo často podobným způsobem. Kolem nějaké vůdčí osobnosti se soustředili lidé, kteří se zajímali o umění a kulturu. Scházeli se potom a nacvičovali například přednes básní, sborový zpěv, národní tance a podobně, čímž obohacovali a zpestřovali různé společenské sešlosti.

Na základě dochovaných archivních pramenů, především se jedná o zápisy z výborových schůzí a valných hromad, o plakáty a korespondenci, si můžeme utvořit představu o hudebním dění, za nímž stály jednotlivé spolky. Na základě studia těchto pramenů jsem vypožorovala řadu skutečností, které jsou si v jednotlivých spolcích velmi podobné. Například všechny hudební spolky, jejichž činností jsem se zabývala, měly v různé míře a v různých obdobích problémy s docházkou členů na zkoušky. Všechny spolky navíc nejenže nacvičovaly na vystoupení a organizovaly koncerty, ale až na výjimky také přispívaly na dobročinnost a na různé vlastenecké počiny. Příkladem jsou příspěvky Občanské besedy na stavbu Národního divadla. Touto svou činností všechny spolky obrovskou měrou přispívaly k národnímu uvědomění. Spolky spolu velmi často spolupracovaly a organizovaly společné akce. Další podobnost jsem shledala v repertoáru hudebních

spolků. V programech koncertů se sice objevují i jména zahraničních skladatelů, jako například W. A. Mozart, L. van Beethoven, P. I. Čajkovskij atd., ale naprosto převládají skladby od českých autorů. Snad téměř na každém koncertu, pokud nebyl tematicky zaměřen zcela jiným směrem, zazněla alespoň jedna skladba od A. Dvořáka nebo B. Smetany. Mezi další skladatelská jména, která se na plakátech velmi často objevovala, patří Z. Fibich, K. Bendl, P. Křížkovský, J. Malát atd.

Pravděpodobně největší záběr z rychnovských spolků měla Občanská beseda. Ta nejenže organizovala koncerty, na nichž vystupovali členové jejího hudebního a pěveckého odboru, ale také koncerty předních českých hudebníků a hudebních těles. Pořádala také pravidelné vzdělávací přednášky a vedla vlastní knihovnu.

Nejdelším a nejspletitějším vývojem si prošel hudební odbor Tělocvičné jednoty Sokol, který začínal jako amatérské uskupení osmi hráčů v roce 1921 a o padesát let později vystupoval jako poloprofesionální téměř šedesátičlenný symfonický orchestr pod názvem Orchestrální sdružení Osvětové besedy. Naopak nejkratší cestu svým vývojem ušel pěvecký spolek Kolovrat, což bylo dáno pravděpodobně jednak finančními obtížemi spolku a dále nedbalou docházkou na zkoušky. Z dochovaných pramenů toto však nejde odvodit zcela jednoznačně. Oproti zápisům ze schůzí jiných spolků jsou totiž zápisy z výborových schůzí Kolovratu dosti strohé a nepravidelné. Rovněž veřejnou produkci tohoto sboru není možné konkrétněji vysledovat, neboť v zápisech se jen výjimečně objeví zmínka o plánovaném nebo již uskutečněném koncertu. Asi nejprofesionálnější úrovně a rozhodně největší popularity dosáhl sbor Kocourkovských učitelů.

Na příkladu těchto hudebních spolků, jejich činnosti a osudů, si můžeme udělat představu o podobě kulturního života ve středně velkém městě a jeho nejbližším okolí na přelomu dvou století. Archivní materiály i články v dobovém tisku jsou dokladem toho, s jakým nadšením, obětavostí a velkou láskou k hudbě a k umění vůbec, hudební spolky v Rychnově nad Kněžnou pracovaly.

10. Seznam literatury a pramenů

Publikace

- ČAPEK, Jan Blahoslav a Jitka SNÍŽKOVÁ. *Jiří Rychnovský: život – dílo – doba*. Rychnov nad Kněžnou: Muzeum Orlických hor, 1966, 51 s.
- KÁŠ, Svatopluk. *Kocourkovští učitelé, jejich historie a tvorba*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2008, 233 s. ISBN 978-80-7363-133-8.
- *Kocourkovští učitelé se zpovídají, aneb, Chudí hoši, kteří se proslavili*. Praha: Českomoravský Kompas, 1939, s. 12.
- FRÝZEK, J. a kol.: *Rychnovské pohledy*. Městský národní výbor v Rychnově nad Kněžnou, Rychnov nad Kněžnou 1988, s. 62.
- STRÁŽNICKÁ, Alena, Josef JUZA a Jindřich ŠROM. *Historie města Rychnova nad Kněžnou v datech*. Rychnov nad Kněžnou: Městský národní výbor, 1988, s. 110.
- SVOBODA, Antonín a Tomáš KOUŘIL. *Dějiny Rychnova n. Kn.: Opíraje se o výpisky, jež z knih městských a soudních učinil Tomáš Kouřil, a užívaje městského archivu, musea a jiných četných pramenů sepsal Antonín Svoboda*. Rychnov nad Kněžnou: Karel Rathouský, 1924, s. 414.

Sborníky

- RUFFER, Josef. Padesát let orchestrálního sdružení Osvětové besedy v Rychnově nad Kněžnou. In: *Orlické hory a Podorlicko 4: Přírodou, dějinami, současností*. Rychnov nad Kněžnou: Okresní archiv a a Muzeum Orlických hor, 1971, s. 257 - 282.
- SNÍŽKOVÁ, Jitka. Kancionál orlicko-kostelecký. In: *Orlické hory a Podorlicko: přírodou, dějinami a současností*. Rychnov nad Kněžnou: Okresní archiv a Muzeum Orlických hor, 1971, s. 106-115.
- VAŇOROVÁ, Zdeňka. Josef Vycpálek. In: *Orlické hory a Podorlicko: Přírodou, dějinami, současností*. Rychnov nad Kněžnou: Okresní archiv a Muzeum Orlických hor, 1971, s. 147 – 169.

- ZRŮBEK, Rudolf. Hudebníci z kraje pod Orlickými horami. In: *Orlické hory a Podorlicko: Přírodou, dějinami, současností*. Rychnov nad Kněžnou: Okresní archiv a Muzeum Orlických hor, 1968, s. 66-84.

periodika

- Kocourkovské souhvězdí zářilo na Barrandově. Kocourkovští učitelé hovoří o svých filmových dojmech, čili o tom, jak P. S. U. K. byl zachycen na filmový pás a zvuk, *Polední národní politika*. 1940
- Dnes zahajují „Kocourkovští“ ve Varieté. *Telegraf*. 1938
- KILIAN, E. Dobrá práce Orchestrální sdružení v Rychnově. *Jiskra Rychnovska*. 1960, **1**(40).
- KRÁL, Jos. F. Památce zapomenutého hudebního skladatele Arnošta Prause. *Posel z Podhoří*. 1927, (48): 47 - 48.
- KRÁM, Josef. V Rychnově zmizel rodný dům Kocourkovských učitelů. U nás v kraji: Čtvrtletní zpravodaj královéhradeckého kraje. 2007, 6.
- Nedožité osmdesátiny muzikanta: Josef Šrytr. *Jiskra Rychnovska*. 1971, **12**(34).
- Půl století úspěšné činnosti. *Jiskra Rychnovska*. 1971, **12**(1).
- ZRŮBEK, Rudolf. O hudbě a zpěvu v Rychnově nad Kněžnou. *Rychnovský zpravodaj: Měsíčník města Rychnova n. Kn.* 1996, **23**.
- ZRŮBEK, Rudolf. O literátském cechu v Rychnově nad Kněžnou. *Opus Musicum*. 1969, 1(9).

archiválie

- *Rychnov nad Kněžnou, Státní okresní archiv* [online]. Rychnov nad Kněžnou: 2015 [cit. 29. 6. 2015]. Dostupné na: <http://vychodoceskearchivy.cz/rychnovnadkneznou/rychnov-nad-kneznou/>
- *Rychnov nad Kněžnou, Státní okresní archiv* [online]. Kocourkovští učitelé [cit. 29. 1. 2015]. Dostupné na: <http://vychodoceskearchivy.cz/rychnovnadkneznou/kocourkovsti-ucitele/>
- Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/11, kart. 60, Výroční zprávy 1908 – 1918.

- Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/1, kart. 59, Kniha zápisů schůzí 1869-1886.
- Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/2, kart. 59, Kniha zápisů schůzí 1886 – 1911.
- Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/3, kart. 60, Kniha zápisů schůzí 1911 – 1920.
- Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/10, kart. č. 60, Stanovy 1877 – 1913.
- Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/17, kart. 61, Plakáty, pozvánky, oznámení 1878 – 1912.
- Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/13, kart. 60, Korespondence 1907 – 1915.
- Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/8, kart. 60, Kniha hostů 1868 – 1938.
- Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Občanská beseda, inv. č. 56/5, kart. 60, Kniha oběžníků 1909 – 1920.
- Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Hudební spolek Dalibor, inv. č. 54/3, kart. 59, Kniha členů 1921 – 1934.
- Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Hudební spolek Dalibor, inv. č. 54/4, kart. 59, Stanovy 1898 – 1916.
- Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Hudební spolek Dalibor, inv. č. 54/1, kart. 59, Kniha zápisů schůzí a valných hromad 1911 – 1926.
- Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Hudební spolek Dalibor, inv. č. 54/2, kart. 59, Kniha zápisů schůzí a valných hromad 1925 – 1940.
- Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Tělocvičná jednota Sokol, inv. č. 46/160, kart. 55, Koncerty, hudební slavnosti, 1886 - 1945

- Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Tělocvičná jednota Sokol, inv. č. 46/53, kart. 46, Kniha zápisů schůzí 1930 - 1946.
- Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Tělocvičná jednota Sokol, inv. č. 46/106, kart. 49, Kniha zkoušek a produkcí 1921 – 1925.
- Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou – Hudební spolek Kolovrat, inv. č. 55, sign. 1, Kniha zápisů schůzí 1869 – 1878.
- Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou – Hudební spolek Kolovrat, inv. č. 55/2, kart. 59, Děkovný dopis hraběte Kolovrata.
- Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond Osvětová beseda v Rychnově nad Kněžnou, inv. č. 2, kart. 9, Zprávy o činnosti 1967 – 1969.
- Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond Osvětová beseda v Rychnově nad Kněžnou, inv. č. 4, kart. 9, Plakáty 1963 – 1970.
- Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Sběrka badatelských prací, inv. č. 868, kart. 16, Josef Hajnů – Hudební skladatel Arnošt Praus 1873 – 1907 (1942-1943).

11. Seznam příloh

- I. Plakát Občanské besedy – Koncert Pěveckého sdružení učitelů moravských (17. dubna 1911)
- II. Plakát Občanské besedy – Silvestr (31. prosince 1892)
- III. Plakát hudebního odboru Tělocvičné jednoty Sokol – Koncert ze skladeb mistra Bedřicha Smetany (18. května 1944)
- IV. Děkovný dopis knížete Kolovrata pěveckému spolku Kolovrat
- V. První strana not skladby Kocourkovských učitelů – Balada o hřídeli osmkrát zalomené
- VI. Noty skladby Kocourkovských učitelů - Rasová

I.

Pod protektorátem sl. městské rady v Rychnově nad Kněžnou
uspořádán bude
v pondělí, dne 17. dubna 1911

120. KONCERT

Pěveckého sdružení učitelů moravských
ve dvoraně Národního domu
v Rychnově n. K.

■ ■ ■

PROGRAM:

1. *P. Křížkovský*: Utonulá.
2. *Dr. A. Dvořák*: a) Pomluva.
b) Hostina.
3. *B. Smetana*: Tři jezdci.
4. *B. Hegar*: Tábor mrtvých.
5. *L. Janáček*: Maryčka Magdónova.
6. *J. B. Foerster*: Polní cestou.
7. *P. Křížkovský*: Dar za lásku.
8. *B. Smetana*: Píseň na moři.

Dirigent p. prof. Ferd. Vach. Vsechna čísla zpívána budou z paměti.

— Začátek přesně v 7^{3/4} hod. večer. —
(Tím opravuje se původní určení času na 7 hodin večer.)

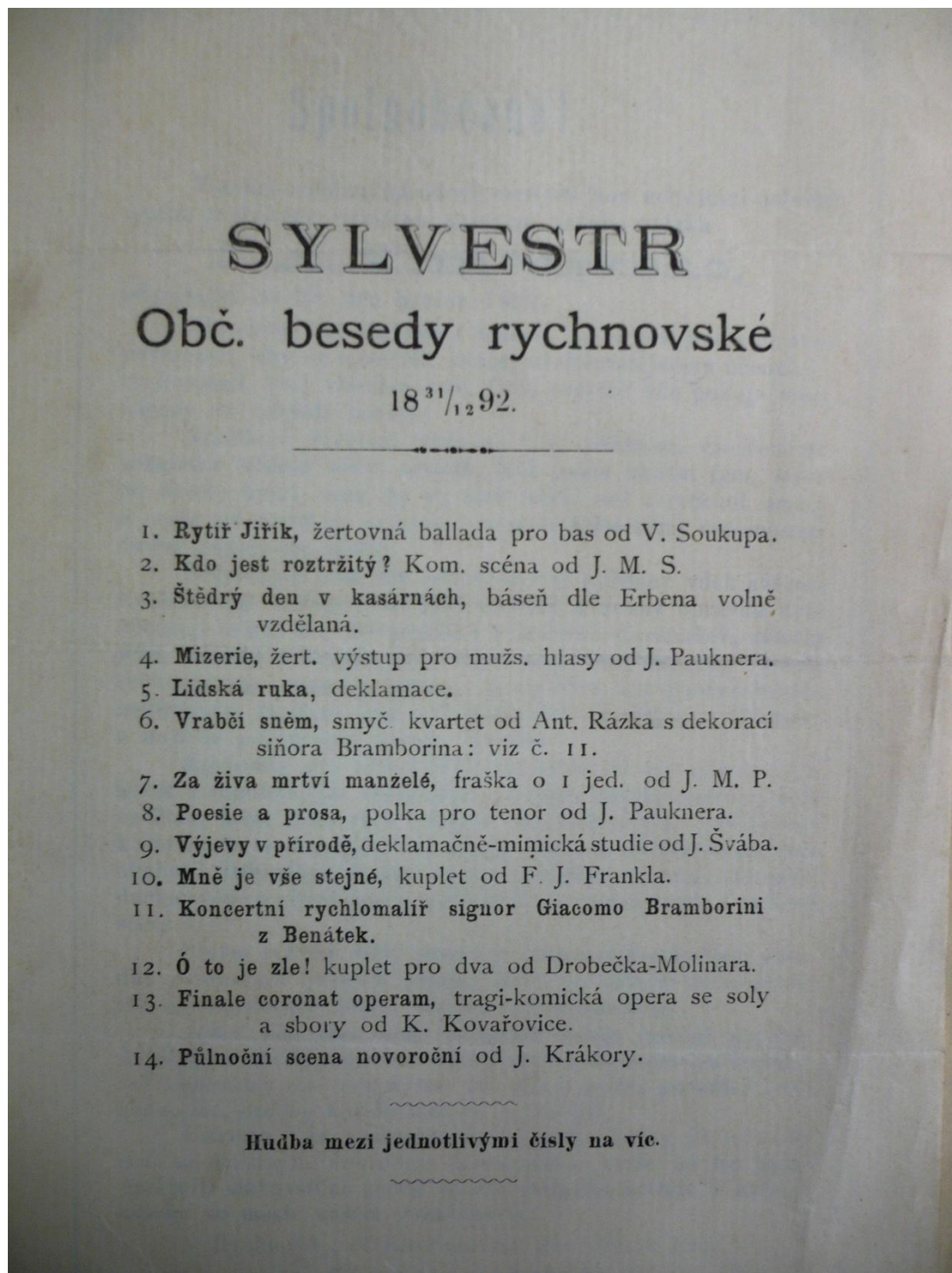
Vchod při produkci bude uzavřen.

Ceny míst: Sedadla: Křeslo 5 K, I. místo 4 K, II. místo 3 K, k stání 1 K.
Rozbory a texty ku sborům prodávají se za 20 hal.

— NEKOUŘIT! PROHIBOVÁNO! —

Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou –
Občanská beseda, inv. č. 56/17, kart. 61, Plakáty, pozvánky, oznámení 1878 – 1922.

II.

Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou –
Občanská beseda, inv. č. 56/17, kart. 61, Plakáty, pozvánky, oznámení 1878 – 1922.

20

Odbočka Svazu lidových hudebníků s pěveckým odborem NS.
v Rychnově nad Kněžnou pod záštitou městské rady pořádá

ve čtvrtek dne 18. května 1944 o 8. hodině večerní

K O N C E R T

Z E S K L A D E B M I S T R A

B E D Ř I C H A S M E T A N Y

Spoluúčinkují: operní pěvkyně Olga Švarcová, pianista Zdeněk Matějka
a smyčcové kvarteto hudební školy ředitele J. Pokorného

P O Ř A D :

- 1.) a) Ouvertura k opeře „Hubička”,
b) Slavnostní pochod E-dur : Orchester
- 2.) a) Slavnostní sbor,
b) Tři jezdci : Mužský sbor
- 3.) a) „Hlásej ptáčku”, arie z opery „Hubička”,
b) Samostatně vládnú já, arie z opery „Dvě vdovy”: O.Švarcová, Z.Matějka
- 4.) Koncertní fantázie na české národní písně : Z. Matějka

P R E S T Á V K A

- 5.) Směs z opery „Dalibor” : Orchester
- 6.) a) Má hvězda,
b) Přiletěly vlaštovičky : Ženský sbor
- 7.) „Z máho života”, třetí věta, kvarteto: J. Pokorný, J. Kulička, F. Ryšan, L. Škop
- 8.) **ČESKÁ PÍSEŇ, kantáta**
Zpívá ženský a mužský sbor - Doprovází orchester

Sbormistr: řed. Jindřich Krsek • Dirigent: Josef Šrytr

PIANO PETROF

Dvorana Národního domu v Rychnově n. Kněžnou

KOLEX, PRAHA 4, 1937

Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, Fond DF Rychnov nad Kněžnou –
Tělocvičná jednota Sokol, inv. č. 46/160, kart. 55, Koncerty, hudební slavnosti, 1886
- 1945

Stíný pěvecký spolku
„Kněžňane“ v Rychnově!

Dne 30. srpna b.r. doručen mi byl opis stanov spolkových, potvrzených od vysokého c. k. místodržitelství ze dne 30. května 1868 čís. 29052. a byl jsem písemně požádán, abych se stal protektorem tohoto nově založeného pěveckého spolku Rychnovského „Kněžňane“, i dovolil, by spolek tento po mém názvu rodinném „Kolovrat“ jmenovati se směl.

Poněvadž účel tohoto spolku pěveckého velmi chvalitebný jest, jelikož k uslechnutí mysli a k dokonalení zpěvu chrámového, a tudíž k povznesení pobožnosti mocně napomáhá: uznávám v návrhu onom důkaz ořelé náklonnosti a oddanosti, kterou mi město Rychnov opět projevilo, a vzdávaje upřímné díky za toto bodré smýšlení, mile rád přijímám nejen protektorát tohoto spolku, ale projevuji také svůj úplný souhlas, aby

budoucně spolek tento dle mého názvu
rodinného „Kolovrat“ se jmenoval a zá-
roveň dobrého zdaru ze srdce mu přeje,
přikládám k založení spolku tohoto
100 zlatých r. č.

Na rámsku Černikovickém dne 19. čer. 1868.

Jan H. Chaloupský hrabě Kolovrat.

Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond DF Rychnov nad Kněžnou –
Hudební spolek Kolovrat, inv. č. 55/2, kart 59, Děkovný dopis hraběte Kolovrata.

32 (23) Písně

zapam, to konke ti na ra - sa čista
 ra - sa čista pesa za ni rýdyhy bit se
 jdem ti jako kdy - si se puho - fri - sy jara - ba
 když se máš ce - my v rodokne - mi pra - ba -
 břechu líčka ndi - dečeku do své děti
 čepce - lem s tu radnou hudi
 a když z ková spádnem, babička zjzom.

CZ_225104010_1656_x17-6 (2)_00034 Kocourkovští učitelé

Kocourkovští učitelé, Rychnov nad Kněžnou. Státní okresní archiv [online]. Rychnov nad Kněžnou: Venta Svatopluk, Dr – notové záznamy písní 1 (party) – 1930 - 1940 [cit. 29. 6. 2015] s. 38. Dostupné na:

<http://vychodoceskearchivy.cz/rychnovnadkneznou/kocourkovsti-ucitele/>